

A MUNKÁLTATÓ NEM VAGYONI KÁRTÉRÍTÉSI
FELELŐSSÉGE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A
HOZZÁTARTOZÓI IGÉNYEKRE

JELIGE: „SUB ROSA”

OTDK dolgozat

2014

Tartalomjegyzék

I.	Előszó.....	3
II.	A munkajog a magánjog és a közjog határán	5
III.	A nem vagyoni kártérítés intézményének története, különös tekintettel a XX. század második felének magyar szabályozására	8
IV.	A sérelemdíj megjelenése a munkáltató kártérítési felelőssége körében	13
	1. A munkáltató kártérítési felelőssége az új Mt.-ben.....	13
	2. A nem vagyoni kártérítés fogalma és bírói gyakorlata a munkajogban	14
	3. A nem vagyoni kártérítés jogintézményének „reformja”	17
	4. A sérelemdíj sajátosságai	19
V.	Hozzá tartozói igények	22
	1. A hozzá tartozói igények ismérvei és az ítélkezési gyakorlatának elemzése .	22
	2. A sérelemdíj várható hatása a bírói gyakorlatra	29
VI.	Összegzés	33
	FELHASZNÁLT IRODALOM	38

*„Mit ér az embernek,
ha az egész világot megnyeri,
lelke azonban kárt szenved?”*

(Mk 8,36)

I. Előszó

Az elmúlt években tapasztalható jogszabály-alkotási törekvések szinte minden jogterületet áthatottak, ez alól – természetesen – a magánjog sem képez kivételt. 2012-ben hatályba lépett a húszéves, korábbi leváltó, új Munka Törvénykönyve, azonban az új Ptk. 2014. március 15-én történő hatályba lépését követően több ponton módosult. Tekintettel erre a szoros kapcsolatra, jelen dolgozat mintegy bevezető fejezetében vizsgálom a magánjog és a munkajog viszonyát, mely minden bizonnyal egy közjogi elemekkel átszőtt, de ízig-vérig magánjogias jogterület.

Dolgozatomban arra vállalkozom, hogy a nem vagyoni kártérítés bírói gyakorlatát összegezve, illetve elemezve kísérletet tegyek arra, hogy bemutassam a sérelemdíj várható hatását a munkáltató kártérítési felelősségére. A dolgozat témájának aktualitását mi sem jelzi jobban, minthogy a polgári jogi kodifikáció talán egyik legnagyobb vitáját váltotta ki a sérelemdíj bevezetésének kérdése. A szerzők nagy része arra az álláspontra helyezkedett, hogy helyes, ha a nem vagyoni kártérítést – története során immáron sokadszor – számúzik a törvényi keretek közül; változást láttak szükségesnek mind a terminológia, mind a rendszertani elhelyezés, mind pedig a dogmatikai megfontolások kérdésében. A reform indoka a nem vagyoni kártérítés paradox jellegében rejlik, abban, hogy a kártérítés szabályai között elhelyezett személyiségvédelmi eszköz volt, melynek sem célja, sem funkciói, sem szabályai nem voltak tisztázottak a jogalkotás szintjén. Természetesen voltak, akik a nem vagyoni kártérítés intézményének fenntartása mellett szálltak síkra, azonban kevesen voltak azok, akik úgy vélték, hogy nincs szükség a jogintézmény reformjára. Ahhoz, hogy a fentebb vázolt változásokat megfelelően értékelhessem, szükségesnek tartom, hogy a III. fejezetben egy rövid áttekintés erejéig visszatekintsek a múlt történéseibe, különösen a XX. század második felének magyar szabályozására.

A dolgozat IV. fejezetében kísérletet teszek arra, hogy a munkáltató kártérítési felelőssége körében elemezzem és értékeljem a nem vagyoni kártérítés bírói gyakorlatát, majd az új jogintézmény sajátosságait feltárjam.

A következő, legterjedelmesebb, V. fejezetben a személyhez fűződő jogok sérelmének helyrehozhatatlanságát, pénzübeli egyenértékének hiányát a hozzátartozói igények bemutatásával kívánom szemléltetni, mely bizonyítékául szolgál a bírói mérlegelés pótolhatatlanságára. Ez a speciális terület lesz az, amelynek mintegy két évtizedes joggyakorlatának összegzését megkísérelve kívánok eljutni oda, hogy megvizsgáljam, hogy a korábban a gyakorlatban uralkodó nézetek közül melyek azok, amelyek továbbra is alkalmazhatóak, és melyek azok, amelyek az új szabályozás dogmatikai alapjait tekintve feledésbe merülhetnek.

Jelen tanulmány megírásakor alapvetően a magyar szakirodalomra és a bírói gyakorlatra támaszkodtam, ennek egyik oka abban rejlik, hogy a dolgozat terjedelmi korlátait szétfeszítené a sérelemdíjnak a külföldi jogintézményekkel való párhuzamba állításának megkísérlése, másrészt minden bizonnyal veszélyeztetné a dolgozat céljának elérését, ugyanis a különböző országokban létező, a sérelemdíjjal hasonlatos jogintézmények az adott állam sajátosságaira tekintettel váltanak ki specifikus hatásokat.

II. A munkajog a magánjog és a közjog határán

Jelen dolgozat témáját tekintve nem kívánok kísérletet tenni arra, hogy a közjog és a magánjog jellemzőit elemezve a magánjog és a közjog határait feszegetsem, a kettő élesen talán soha nem választható el egymástól. Grosschmid Béni hasonlata szerint ugyanis „*A magánjog és a köz-vagy nyilvánjog határai nem egyenes vonalak, miként az Amerikai Egyesült Államok egyes államai közti határok. Hanem csipkék...*”¹.

Szükségeselem tartom azonban, hogy egy rövid kitérőt tegyek azért, hogy a munkajog jogági identitásának meghatározására kísérletet tehessek, hiszen dolgozatom témája tagadhatatlanul szoros összeköttetésben áll a magánjogi, polgári jogi intézményekkel.

A III. fejezetben kívánok egy rövid áttekintést adni a munkajog, illetve a nem vagyoni kár történeti fejlődéséről, azonban e nélkül is belátható, hogy a magánjogi gyökerekkel rendelkező jogág az évek során nagy lépéseket tett a közjog irányába, s elindult az önállósodás útján.

Az 1992. évi XXII. törvény² (a továbbiakban: „rég Mt.”) megerősítette a munkajog jogági önállóságát azzal, hogy nem tartalmazott utalást az 1959. évi IV. törvényre³ (a továbbiakban: „rég Ptk.”), habár több szerző⁴ is azt az álláspontot képviseli, hogy ez még nem zárta ki automatikusan a polgári jog szabályainak alkalmazhatóságát, hiszen *analogia legis*⁵ útján erre sor került.⁶ Az 1992-es munkajogi reformmal nemcsak a magánmunkajog született újjá, hanem a közszféra munkajoga is két részre tagozódott, külön törvény született a közalkalmazottak⁷ és a köztisztviselők⁸ jogállásáról, utóbbi 2010-ben szintén kettévált a Ktv. szétválasztásával, vagyis megállapítható, hogy a tágabb értelemben vett munkajog fele részben közjogi elemet tartalmaz.⁹ Ha a magánszféra és a közszféra munkajogát elkülönítjük, véleményem szerint a magánmunkajogban a legtipikusabb közjogi elem a munkaviszonyban

¹ LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Dialóg, Budapest, 2012. 21.

² 1992. évi XXII. törvény a Munka törvénykönyvéről.

³ 1959. évi IV. törvény a Polgári törvénykönyvről.

⁴ RÁCZ Zoltán: A Polgári Törvénykönyv tervezetének munkajogot érintő kérdései. *Sectio Juridica et Politica*. Miskolc, Tomus XXVI/2. 2008. 682.

⁵ A Ptk. meghatározott rendelkezései a joghasonlóság alapján akkor alkalmazhatók, ha az Mt. az adott kérdésben nem tartalmaz tételes szabályt, és a polgári jogi szabály alkalmazása nem vezet a munkaviszonyra vonatkozó elvekkel ellentétes eredményre. L. BH.1998/506.

⁶ PRUGBERGER Tamás: A munkajog és a polgári jog kapcsolata a jogdogmatika tükrében. *Sectio Juridica et Politica*. Miskolc, Tomus XXVII. 2000. 211-212.

⁷ 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról (Kjt.)

⁸ 1992. évi XXIII. törvény a köztisztviselők jogállásáról (Ktv.)

⁹ ZACCARIA Márton Leó: A vétke kötelezettségszegés ára – a fegyelmi felelősség szerepe a gazdasági munkajogban régen és most. *Magyar Jog* 2013./1. 37.

meglévő alá-fölérendeltség marad, illetve azok a kógens szabályok, amelyek ennek kiegyenlítése céljából születtek, és amelyek a felek szerződési szabadságát korlátozzák. A munkajog tehát egy felborult egyensúlyt kísérel meg az egyensúlyi állapotnak olyan szintjére hozni,¹⁰ hogy érvényesülni tudjon az igazi privátautonómia: „a szerződéssel a felek alkotnak önmagukra nézve jogot.”¹¹

Kiss György szerint a munkajog a magánjog része, a magánautonómia egyik kifejeződési módja, ezáltal a munkajogviszony szerződéses kötelelem.¹² A munkáltató széles körű utasítási, felügyeleti jogára is tekintettel elmondható, hogy a munkajogi kötelek nem tisztán szinallagmatikus kötelek.¹³

A munkajog és a polgári jog kapcsolatában nagy változást hozott a 2012. évi I. törvény¹⁴ (a továbbiakban: Mt.), amely – ellentétben tehát a régi Mt.-vel – már kifejezett utalásokat tartalmazott a régi Ptk.-ra, továbbá a lehető legkisebb mértékben korlátozza a felek autonómiáját.¹⁵ A 2014. március 15-én hatályba lépő 2013. évi V. törvénnyel¹⁶ (a továbbiakban: Ptk.) az Mt. már több kapcsolódási pontot mutat¹⁷, amellyel végérvényesen kifejeződik a munkajog magánjogiasítására irányuló jogalkotói törekvés, az, hogy az Mt. háttérjogszabálya a Ptk. legyen.¹⁸ Az Mt. ennek érdekében a speciális munkajogi rendezés helyett sok kérdésben a felek külön megállapodását helyezi előtérbe.¹⁹ Nem képezheti vita tárgyát azonban, hogy a munkajog egyértelműen nem tekinthető a polgári jog részének, mi

¹⁰ KISS György: Munkajog a közjog és a magánjog határán – egy új munkajogi politika kialakításának szükségessége. *Jogtudományi Közlöny* 2008/2. 73.

¹¹ BUZA László: A közjog és a magánjog fogalmi elhatárolásának kérdése. In: Martonyi János (szerk.): *Az Erdélyi Múzeum-Egyesületi jog, közgazdaság-és társadalomtudományi szakosztályának értekezései*. Kolozsvár, 1943. 13.

¹² KISS: i.m. 74.

¹³ ZACCARIA Márton Leó: Egy „keresztülfekvő” jogág jellemzői – értekezés a magyar munkajog dogmatikai sajátosságairól. *Glossa Iuridica* II. évfolyam 1. szám. 120.

¹⁴ 2012. évi I. törvény a Munka törvénykönyvéről.

¹⁵ GYULAVÁRI Tamás (szerk.): *Munkajog*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2012. 55.

¹⁶ 2013. évi törvény a Polgári törvénykönyvről.

¹⁷ L. pl. Mt. 9. § - személyiségi jogok védelme, Mt. 31. § - érvénytelenség, Mt. 160. § - kamatszámítás, Mt. 177. § - kártérítés, Mt. XVIII. fejezet (versenytilalmi megállapodás, tanulmányi szerződés) – kötbér.

¹⁸ PRUGBERGER Tamás: A kiszolgáltatottabb fél védelmének kérdése az új magyar Polgári Törvénykönyv Konceptiójának kötelmi jogi részében. *Polgári Jogi Kodifikáció* IV. évfolyam 3. szám. 36.

¹⁹ JAKAB Nóra – PRUGBERGER Tamás: Ellentétek és kapcsolatok a magyar munkajogi és polgári jogi szabályozás között. *Jogtudományi Közlöny* 2014/10. 478.

sem bizonyítja ezt jobban, minthogy az új Ptk. végül semmilyen formában nem tartalmazza a munkaszerződést.²⁰

Különösen fontos megjegyezni a tanulmány témáját szem előtt tartva, hogy az Mt.-ben ugyan deklarálva van, hogy a munkavállalónak a nem vagyoni kárát is meg kell téríteni, azonban ezen jogintézmény definiálása elmarad, ennek pótlására a polgári jog szabályainak felhívása szükséges.²¹

A fentiek összegzéseként úgy vélem, a munkajog szabályozását és jogi jellegét tekintve is egyértelműen egy sajátos magánjogias jogág, melynek különlegességét a felbukkanó közjogi elemek adják, s melyet Sárközy Tamás egy találó kifejezéssel „*keresztülfekvő jogterületnek*” nevez.

²⁰ KUN Attila – PETROVICS Zoltán: *A közszolgálati jog önálló jogági fejlődésének kérdéséről*. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, 2014. 10.

²¹ L. Mt. 177.§ (2).

III. A nem vagyoni kártérítés intézményének története, különös tekintettel a XX. század második felének magyar szabályozására

Tekintettel arra, hogy a munkajogi szabályozás konzekvensen hallgat a nem vagyoni kár fogalmáról, szabályozásáról, történetének felderítéséhez a mögöttes jogterülethez, a polgári joghoz kell visszanyúlni.²² A nem vagyoni kártérítés fejlődéstörténetének érdekessége, hogy a szabályozás elenyésző voltára figyelemmel arculatát mai képére a jogalkalmazás alakította.

A jogintézmény a kialakulásától kezdve nagy átalakuláson ment keresztül, ugyanis az ókorban a személyiség elismerése kizárólag az élethez és testi épséghez való jog elismerésében jelentkezett, így a személyt ért sérelmek kizárólag büntetőjogi eszközökkel voltak szankcionálhatók.²³ A nem anyagi jellegű sérelmekért a latin bíró az *iniuriarum aestimatoria actio* segítségével a legmesszebbmenő elégtételt nyújthatta.²⁴ A középkorban mérföldkövet jelentett a *Petri Exceptionis* nevű dokumentum, mely előírta, hogy a károsultnak esküvel kell bizonyítania, hogy az általa érvényesíteni kívánt összeget szívesebben elvesztette volna, mint hogy elsenvedje az őt ért sérelmet.²⁵

A nem vagyoni kár intézménye évszázadokig távol állt a törvényi szabályozástól. Magyarországon az immateriális kártérítés intézményének kifejezett jogi szabályozása a XX. század elején kezdődött, amikor egyes törvények²⁶ lehetővé tették alkalmazását.²⁷

1928-ban a Magánjogi Törvényjavaslat már megfogalmazta a nem vagyoni kárért való felelősség szabályait, amely alapján a károkozó a nem vagyoni kárért is megfelelő kártérítéssel – elégtétellel – tartozott, amennyiben tekintettel az eset körülményeire a méltányosság megkívánta.²⁸ Az elhalt hozzátartozó kárigényét az Mtj. 1726. §-a sui generis kárigényként nevesítette annak kimondásával, hogy amennyiben a halál szándékosan vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekményből származik, a tettes a sértett kötelesrészre jogosult hozzátartozóinak nem vagyoni kárukért is megfelelő pénzbeli elégtételt

²² L. I. fejezet.

²³ FÉZER Tamás: *A kártérítési jog magyarázata*. Budapest, Complex, 2010. 281. (FÉZER (2010)).

²⁴ LÁBADY Tamás: *A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1992. 12.

²⁵ FÉZER (2010): i.m. 282.

²⁶ L. 1914. évi XIV. törvénycikk – sajtótörvény, 1914. évi XLI. törvénycikk – a becsület védelméről, 1921. évi LIV., 1923. évi V. törvénycikk – a szerzői jogról.

²⁷ UJVÁRINÉ Antal Edit: *Felelősségtan*. Novotni Kiadó, Miskolc, 2014. 37.

²⁸ Mtj. 1114. §: aki szándékosan vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekmény vagy ekként elkövetett kötelességsértés miatt van kártérítésre kötelezve, amennyiben tekintettel az eset körülményeire a méltányosság megkívánja, a károsult a nem vagyoni kárért is megfelelő pénzbeli kártérítéssel – elégtétellel – tartozik.

köteles nyújtani.²⁹ Az Mtj.-ben foglalt rendelkezések vezetettek ahhoz – annak ellenére, hogy törvény nem született belőle –, hogy a nem vagyoni kártérítés a személyiségvédelem talaján általánossá vált a gyakorlatban.³⁰

Az 1953-ban kiadott III. PED³¹ kimondta, hogy *„Erkölcsei vagy más nemvagyoni természetű hátrány kiegyenlítésére kártérítést megítélni nem lehet.”*, ezzel a döntéssel a Legfelsőbb Bíróság hosszú időre száműzte a nem vagyoni kár intézményét a magyar jogrendszerből. A megszüntetés indoka abban állt, hogy *„[...] a szocialista jogszemlélet szerint (...) az olyan érdeksérelem, amely nem fejezhető ki pénzzel, nem is kárpótolható azzal, s így a kártérítés címén pénzben való marasztalás csak alaptalan nyereséget jelentene.”*³² A nem vagyoni kártérítés megszüntetésével keletkezett joghézagot az általános kártérítés³³ bevezetése volt hivatott betölteni.³⁴

Annak ellenére, hogy a III. PED kiadása után olyan nézetek jelentek meg, amelyek a jogintézmény visszaállítását kívánták, az 1959-ben született Ptk. nem szabályozta a nem vagyoni károkért való felelősséget³⁵, habár a nem vagyoni kár kiküszöbölésére szolgáló költségek általános kártérítésként való megtérítésére a törvény miniszteri indokolása lehetőséget adott.³⁶

A Ptk. szövegébe az 1977. évi módosítással került be az a rendelkezés³⁷, amely közel 25 év után lehetővé tette a nem vagyoni kárért vagyoni kárpótlás biztosítását.³⁸ A miniszteri indokolás szigorított a Ptk. szövegén, a korábban vagylagos feltétel³⁹ konjunktív fennállását kívánta meg.⁴⁰

²⁹ LÁBADY Tamás: Elégtétel a nem-vagyoni károkért a 20. század első felének magyar magánjogában. In: *Tanulmányok Benedek Ferenc tiszteletére*. Pécs, 1996. 192.

³⁰ HAVASI Péter: *A nem vagyoni kár bírósági gyakorlata*. Gazdaság és Jog. 2002. január, 1. szám. 11.

³¹ A Legfelsőbb Bíróság III. sz. Polgári Elvi Döntése (a továbbiakban: III. PED), BH 1953.3.118.

³² L. III. PED.

³³ „E többletkárnak kérdésével, amelyet a legmegfelelőbben általános kárnak lehet nevezni, a bíróságnak úgy az indokoltság, mint az összecszerűség tekintetében a legkörültekintőbben kell foglalkoznia abból a célból, hogy a károsult valóságos vagyoni kára teljes egészében megtérüljön és így a szocialista igazságosság maradéktalanul érvényesüljön.”

³⁴ FÉZER (2010): i.m. 285.

³⁵ TÖRŐ Károly szerint az 1959-es Ptk. legnagyobb tévedése volt a nem vagyoni kár intézményének száműzése. L. TÖRŐ Károly: A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései. *Magyar Jog* 1992/8. sz. 449.

³⁶ UJVÁRINÉ: i.m. 38-39.

³⁷ 354. §: „A károkozó köteles megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát, ha a károkozás a károsultnak a társadalmi életben való részvételét, vagy egyébként életét *tartósan vagy súlyosan* megnehezíti (...)”

³⁸ TÖRŐ: i.m. 449.

³⁹ „Tartósság, súlyosság.”

⁴⁰ FÉZER (2010): i.m. 285.

Tekintettel arra, hogy az 1977. évi IV. novella által beiktatott rendelkezés tényállásainak részletes magyarázata elmaradt, továbbá a jogalkalmazás nem megfelelő mértékben ültette át a gyakorlatba, a Legfelsőbb Bíróság 1981-ben 16. számú irányelvével iránymutatást kívánt adni. Az irányelv kimondja, hogy a kárért felelős személy csak a törvény által meghatározott feltételek *együttes* megléte esetén kötelezhető nem vagyoni kár megtérítésére.⁴¹ A 16. számú irányelv főként a baleseti sérüléssel és az egészségkárosodással összefüggő károkra koncentrált.⁴²

A Legfelsőbb Bíróság elvi élel hangsúlyozta, hogy a károsultnak a társadalmi életben való részvétele vagy egyébként élete megnehezülése tartalmánál fogva tartós állapot, így a súlyos megnehezülés megállapításának valójában a tartósság is feltétele, tehát a tartósság és súlyosság csak szoros kapcsolatban és összefüggésben értelmezhető.⁴³ Az irányelvben megfogalmazásra került, hogy a legnagyobb gondossággal kell vizsgálni a károkozás következményeit, ugyanis önmagában nem alapozza meg a nem vagyoni kár megtérítésének jogszerűségét az a tény, hogy az elszenvedett sérülés fájdalommal vagy hosszabb orvosi kezeléssel járt.⁴⁴ Az irányelv szól a nem vagyoni kártérítés járadékként történő megítélésének lehetőségéről is, melyet a károsult jogos érdekének figyelembevétel indokol.⁴⁵

A dolgozat fő témáját tekintve a 16. számú irányelv jelentősége abban áll, hogy rögzíti a hozzátartozói igényeket, melyre egyelőre megszorítással csak a közeli hozzátartozók vonatkozásában ad lehetőséget. Azonban csak akkor állapítható meg nem vagyoni kártérítés,⁴⁶ „ha a közeli hozzátartozó sajátos személyi körülményei folytán az életviszonyai úgy alakultak, hogy a megváltozott helyzethez nem tud alkalmazkodni, vagy egyébként tartósan, súlyosan megnehezül az életének vitele”.⁴⁷ Török Gábor véleménye szerint a Legfelsőbb Bíróságnak indokolt lett volna pontosabban meghatározni, hogy melyek azok a többlettényállások, amelyekkel kapcsolatban a közeli hozzátartozók igénye megállapítható – kérdésként veti fel,

⁴¹ A Legfelsőbb Bíróság 16. számú irányelve 1. pont.

⁴² ZOLTÁN Ödön: A nem vagyoni kár megtérítéséről. *Magyar Jog* 1991/8. sz. 530.

⁴³ A Legfelsőbb Bíróság 16. számú irányelve 2. pont.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ A Legfelsőbb Bíróság 16. számú irányelve 6. pont.

⁴⁶ A 16. számú irányelv rögzíti ugyanis, hogy a közeli hozzátartozó nem vagyoni kár megtérítése iránt támasztott igényének jogszerűségét önmagában nem alapozza meg sem a halál ténye, valamint az ennek következtében fellépő gyász és fájdalom, sem pedig az, hogy a hozzátartozó halál folytán a korábbi helyzete hátrányosan megváltozott.

⁴⁷ A Legfelsőbb Bíróság 16. számú irányelve 3. pont.

hogy hol húzódik a határ a gyász és a neurózis között –, ugyanis az irányelv e helyen csak a Ptk. 354.§-át ismételte meg.⁴⁸

A személyiségi jogok védelmében a nem vagyoni kártérítés a gyakorlatban nem játszott számottevő szerepet, így a gazdasági-társadalmi átalakulás folytán a Legfelsőbb Bíróság 1990-ben 21. számú irányelvvel hatályon kívül helyezte a 16. számú irányelvet.⁴⁹ A Legfelsőbb Bíróság indokolása szerint „Az Irányelv hatályon kívül helyezésével lehetőséget kell adni a személyiség minden oldalú védelmére, az erkölcsi értékeket szem előtt tartó, jogfejlesztő bírói gyakorlat kialakítására.”.⁵⁰ A tényleges változás azonban még váratott magára, a bíróságok még sokáig a 16. számú irányelvre alapozták indokolásaikat.⁵¹

Ahhoz a lassú változáshoz képest, amelyet a 21. számú irányelv generált, meglehetősen gyorsan és korszakalkotó jelentőséggel érkezett az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI. 1.) határozata. A személyiségvédelem alkalmatlan kritériumainak és szükségtelen korlátainak bizonyultak azok az ismérvek, amelyek az igényérvényesítést külső jelekhez kapcsolták, figyelemmel arra, hogy a nem vagyoni kártérítés célja a személyiség megsértésének szankcionálása.⁵² Az Alkotmánybíróság a nem vagyoni kártérítést a polgári jog intézményeként fogta fel, ezért az alkotmányossági vizsgálatot a jogintézmény polgári jogi összefüggései tekintetében folytatta le.⁵³ Tekintettel azonban arra, hogy a nem vagyoni kártérítés intézményének szabályozása a munkajogban is meghonosodott, az Alkotmánybíróság a munkajogi jogszabályok⁵⁴ kapcsolódó rendelkezéseit is részben megsemmisítette a Ptk. 354. §-ával⁵⁵ együtt.⁵⁶

A jogintézmény egészen új dimenziói nyíltak meg⁵⁷ azzal, hogy az Alkotmánybíróság határozatának indokolásában kifejtette, hogy a nem vagyoni kártérítés az általános

⁴⁸ TÖRÖK Gábor: A nem vagyoni kártérítés bírói gyakorlatának néhány kérdése. *Jogtudományi Közlemény* 1984. 10. sz. 574.

⁴⁹ HAVASI: i.m. 11.

⁵⁰ A Legfelsőbb Bíróság 21. számú irányelve 1. pont.

⁵¹ FÉZER (2010): i.m. 286.

⁵² Uo.

⁵³ Az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI.1.) határozata III. pont.

⁵⁴ L. A Munka Törvénykönyvéről szóló 1967. évi II. törvény végrehajtásáról rendelkező 48/1979. (XII.I.) MT rendelet 83. § (5) bekezdése, valamint az akkor még hatályba sem lépett Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 177. § (2) bekezdése. A részbeni megsemmisítés után hatályos 177.§ (2): „Meg kell téríteni a munkavállalónak azt a kárát is, amely nem vagyoni kár.”

⁵⁵ A részbeni megsemmisítés után hatályos 354. §: „A károkozó köteles megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát.”

⁵⁶ Az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI.1.) határozata.

⁵⁷ GÁTOS György: Lábady Tamás: A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata. *Magyar Jog* 1993/1. sz. 63.

személyiségvédelem legfőbb eszköze, és nem önálló kárfelelősségi alakzat.⁵⁸ Ezen védelmi eszköz alkalmazása nem csupán a testi épség és egészség védelme, hanem a jóhírnév, becsület, szabadságjogok és más alkotmányos jogok megsértése esetén is szükséges, ugyanis ezen személyiségi jogok egyenértékűek.⁵⁹ Az Alkotmánybíróság határozatában hangsúlyozta, hogy a nem vagyoni kártérítés a polgári jogi felelősség szempontjából legfeljebb a vagyoni kár fikciós esete lehet, ugyanis a nem vagyoni károk vagyoni mércével megmérhetetlenek, tehát a kártérítés a sérelemhez képest inadekvát.⁶⁰ A határozatban hangsúlyozásra került, hogy a kár nagysága és maga a személyi kár bekövetkezése is becslésen alapul, tehát objektív mércével nem mérhetők.⁶¹ A jogintézmény tartalmi szabályozásának hiányában meghatározó szerepet kap a jogalkalmazás során a bíróságok józansága, személyes elkötelezettsége és mértéktartása.⁶²

A nem vagyoni kártérítés a polgári jogban és a munkajogban egyaránt a személyhez fűződő jogok megsértésért járó felelősség alakzata, ahol a jogellenesség valamely személyhez fűződő jog megsértésében gyökerezik.⁶³

Az Alkotmánybíróság határozata alapján a részben megsemmisített jogszabályhelyek egyre inkább kiüresedtek, ezért a jogszabályokból a jogalkotó törvénymódosításaival fokozatosan száműzésre kerültek a megcsonkított rendelkezések.⁶⁴

A 2014. március 15. napjától hatályos új Ptk. alapjaiban változtatta meg a jogintézmény struktúráját, szabályait, ezért ennek elemzésére a következő fejezetben térek ki.

⁵⁸ Az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI.1.) határozata III. pont.

⁵⁹ LANCZER Gabriella: A nem vagyoni kártérítés problémaköre a munkajogi ítélkezési gyakorlatban. *Magyar Jog*. 1995/6. sz. 340.

⁶⁰ Az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI.1.) határozata III. pont.

⁶¹ HAVASI: i.m. 12.

⁶² LOMNICI Zoltán – GAZSÓ Balázs László: *A nem vagyoni kártérítéssel kapcsolatos perek legújabb tendenciái*. Oriold és Társai Kiadó, Budapest, 2011.

⁶³ FÉZER (2010): i.m. 286.

⁶⁴ UJVÁRINÉ: i.m. 42.

IV. A sérelemdíj megjelenése a munkáltató kártérítési felelőssége körében

1. A munkáltató kártérítési felelőssége az új Mt.-ben

Az Mt. a munkáltató kártérítési felelőssége körében ugyan mellőzi a korábbi törvényben ismert „vétkességre tekintet nélkül” fordulatot, ám a jogszabály elemzését követően egyértelműen látható, hogy a jogalkotó fenntartotta⁶⁵ a munkáltató objektív felelősségét⁶⁶.

A munkáltató felelősségének megállapításához három pozitív feltétel, a kár keletkezése, a munkajogviszony fennállása, valamint a munkajogviszony és a kár közötti okozati összefüggés, illetve egy negatív feltétel szükséges, az, hogy a munkáltató ne tudja kimenteni magát a felelősség alól.⁶⁷ Ha a kár a munkavállalót a munkaviszonnyal összefüggésben éri, a munkáltató a felelősség alól két esetben tudja kimenteni magát.⁶⁸ Konceptcionális változás az Mt.-ben, hogy a munkáltató kimentési lehetősége esetén a működési kör fogalmát felváltja az ellenőrzési kör fogalma, továbbá a jogalkotó beemeli az előreláthatósági klauzulát.⁶⁹ Az előreláthatósági szabály okkal illeszkedhet be a munkáltatói felelősség rendszerébe, ugyanis eleve a szigorú kimentési rendszerek mellett jut jelentős szerephez⁷⁰. A jogalkotó célja ezzel a változtatással az volt, hogy munkáltató kártérítési felelősségét ne lehessen megállapítani olyan esetekben, amelyekben a munkáltatónak a kár bekövetkezésére még közvetett befolyása sem lehet.⁷¹

Az 1992. évi XXII. törvényt felváltó 2012. évi I. törvény a polgári jogi szabályok alkalmazásánál hozott jelentős változást, hiszen kifejezetten rendelkezik arról, hogy az egyes fejezetekhez mögöttes szabályként melyik Ptk. szabályt kell alkalmazni.⁷² A munkáltató kártérítési felelőssége esetén az 1959. évi IV. törvény XXXI. fejezetét kellett alkalmazni.⁷³ Az Mt. általános indokolása már a hatálybalépésekor utalt arra, hogy a munkajogi jogalkalmazásnak követnie kell a 2013. évi V. törvény szabályait, valamint az erre épülő

⁶⁵ V.ö. 1992. évi XXII. törvény 174.§ (1).

⁶⁶ L. Mt. 166.§.

⁶⁷ BERKE Gyula – KISS György: *Kommentár a Munka Törvénykönyvéhez*. Budapest, Complex Kiadó, 2012. 426.

⁶⁸ Mt.166.§ (1)-(2).

⁶⁹ SIPKA: i.m.: 736.

⁷⁰ KUN Attila: Gazdasági racionalitás és munkajog. Az előreláthatósági klauzula esettanulmánya az új Munka Törvénykönyve tükrében. Publicationes Universitatis Miskolcensis, *Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXI. (2013). 413.

⁷¹ GYULAVÁRI Tamás – HŐS Nikolett – KÁRTYÁS Gábor – TAKÁCS Gábor: *A Munka Törvénykönyve 2012*. Budapest, Kompkonzult Számítástechnikai és Tanácsadó Kft., 2012. 206.

⁷² RADNAY József: *A magyar munkajog I-III*. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, HVG-Orac, 2012. 269.

⁷³ Mt. 177.§.

polgári jogi bírói gyakorlatot is.⁷⁴ Egyértelműen érzékelhető tehát azon jogalkotói törekvés, hogy közelítsen a polgári jogi felelősségi intézményéhez, ám ennek következményeként figyelmen kívül maradhatnak a munkaviszonyból eredő sajátosságok.⁷⁵

A munkáltató a munkavállaló teljes kárát köteles megtéríteni⁷⁶, de a kártérítési felelősség feltételeinek⁷⁷ hiányában⁷⁸ sem vagyoni, sem nem vagyoni kártérítés megfizetésére nem köteles.⁷⁹

Ha a károkozás egyúttal a munkavállaló valamely személyiségi jogának a sérelmével is jár, lényegében a munkáltató mindenfajta károkozásánál felmerülhet a nem vagyoni kártérítés igényének jogszerűsége.⁸⁰ A nem vagyoni kártérítésre vonatkozó közvetlen utalást az új Mt. hatályba lépésekor nem tartalmazott, mivel az Mt. 177.§-a szerint a kár megtérítésére a Ptk. vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

2. A nem vagyoni kártérítés fogalma és bírói gyakorlata a munkajogban

A nem vagyoni kártérítés ambivalens jellegét az adja, hogy mind a kártérítési, mind a személyiségvédelem jegyeit magán viseli, alapvetően általános személyiségvédelmi eszköz, de mégis szubjektív eszköz, amely szigorúbb feltételek mellett alkalmazható a személyiségvédelem objektív eszközrendszerével szemben.⁸¹

A nem vagyoni kárnak a vagyoni kárral ellentétben nincs objektív mércéje, tehát maga a kár bekövetkezte is becslésen alapul.⁸² Az ítélkezési gyakorlat egységes abban a kérdésben, hogy a nem vagyoni kártérítés tekintetében nem alkalmaz kármegosztást, hanem a nem vagyoni hátrány kompenzálására alkalmas összeget az eset összes körülményének a mérlegelésével állapítja meg.⁸³

⁷⁴ RADNAY : i.m. 269.

⁷⁵ NÁDAS György: A kárfelelősség szabályainak változásairól. In: Kun Attila (szerk.): *Az új Munka Törvénykönyve dilemmái című tudományos konferencia utókiadványa*. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum V. Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, 2013. 111.

⁷⁶ Mt. 167. § (1).

⁷⁷ Mt. 166.§.

⁷⁸ L. LB. Mfv. I. 10.840/2007. – a munkavállaló természetes kórokú megbetegedése nem alapozza meg a munkáltató kártérítési felelősségének megállapítását, azonban ha a természetes megbetegedés és az üzemi baleset miatti állapotromlás együttesen eredményez károsodást, a munkáltató kártérítési felelőssége a balesettel összefüggésben álló mértékig áll fenn. (BH 2006.96.)

⁷⁹ LB. Mfv. II. 10.699/1988.sz.

⁸⁰ TÁLNÉ: i.m.: 25.

⁸¹ LOMNÍCI – GAZSÓ: i.m. 38.

⁸² TÁLNÉ i.m.: 26.

⁸³ LB. Mfv. I. 10.774/2004.

A Legfelsőbb Bíróság határozata alapján a nem vagyoni kártérítés összegének megállapításánál értékelhető szempont lehet a munkavégzési képesség elvesztése, családi-társadalmi kapcsolatokban való akadályozottság, nehézségek a szülői feladatok ellátásában, valamint fájdalmak jelentkezése.⁸⁴

A nem vagyoni kártérítés mértékével kapcsolatban a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a fiatalon, 24 éves korban munkahelyi baleset következtében súlyos testi-lelki egészségkárosodás, a végleges rokkantság, az életlehetőségek súlyos beszűkülése miatt indított kereset alapján 7.000.000 Ft-ban való marasztalás a törvénynek megfelel.⁸⁵ A Legfelsőbb Bíróság lényeges körülményként értékelte egy másik esetben is, hogy a munkahelyi baleset fiatal korban következett be, így annak következményeit a károsultnak élete végéig viselnie kell. A baleset a 19 éves felperes által kezelt bálázó gépnek a munkáltató által eltűrt hibája miatt következett be, a gép felnyitott fedelek mellett is üzemelt, és a felperes bal karja csonkolódásával járó 67%-os munkaképesség-csökkenést szenvedett. A bíróság megállapította, hogy a felperes karja elvesztésével súlyosan sérült a jövőre nézve a teljes értékű egészséges, korlátozásmentes élethez való joga, illetve a balesettel összefüggésben kialakult súlyos fokú depresszív neurotikus tünetképződés megalapozza a nem vagyoni kártérítés megállapítását.⁸⁶

Egységesnek mondható tehát a bírói gyakorlat abban, hogy a nem vagyoni kártérítés összegének meghatározásánál a károsult életkora szerint meghatározott életviszonyait is figyelembe kell venni. A konkrét ügyben a teljes vakságot okozó baleset a felperest 20 éves korában érte, az alperes a felperesnek a legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való személyhez fűződő jogát sértette meg, és sérült a felperes személyisége szabad kibontakozásához való joga is.⁸⁷ A Legfelsőbb Bíróság nemcsak fiatal korára, hanem foglalkozására is tekintettel volt a Legfelsőbb Bíróság annak a 24 éves táncművész nem vagyoni kártérítési igényének elbírálása során, aki a baleset következtében véglegesen alkalmatlanná vált a táncművészi tevékenység végzésére.

A nem vagyoni kártérítés jogalapjaként szolgálhat még a családi harmónia, a házassághoz, a gyermekhez való viszony megromlása, a családalapítás vagy a párkapcsolat kialakításának elnehezülése, a kulturális, sportolási és szórakozási lehetőségek beszűkülése.⁸⁸ Munkahelyi baleset következtében egy szem elvesztése egyéb bizonyított betegségek nélkül

⁸⁴ LB. Mfv. 10.799/1997/6. sz.

⁸⁵ LB. Mfv. I. 10.772/2007.

⁸⁶ EH 2002.789.

⁸⁷ EH 2003.974.

⁸⁸ BERKE – KISS: i.m. 445.

megalapozza a nem vagyoni kártérítés iránti követelést. A felperest egyik szemének elvesztése a társadalmi életben közepes fokban korlátozhatja, ez az állapot a végleges. Az elhelyezkedése rendkívül nehézé vált, esztétikai okból visszafogott életvitelre kényszerült, és látószervének elvesztése pszichésen is rendkívül hátrányosan érintette.⁸⁹ A bírói gyakorlat szerint a munkahelyi baleset következtében csökkent munkaképességű munkavállaló elhelyezkedési nehézségei a nem vagyoni kártérítési igényt megalapozhatják.⁹⁰ Adott esetben a felperes tetőszigetelés cseréje során jobb vállában izomszakadás keletkezett, amelynek következtében munkaképessége 67%-ot meghaladóan csökkent. A bíróság kimondta, hogy az Mt. eltérő rendelkezése hiányában a munkáltató egészségkárosodásért fennálló felelőssége nemcsak a külső, látható, hanem a belső sérülésért is fennáll.⁹¹

Az egészséges és teljes élethez való jog sérülését állapította meg a bíróság abban az ügyben, amelyben a felperes felvonó szerelése közben két emeletet zuhant, melynek következtében nyílt koponyatörést, agyidegközpont sérülést, különböző végtagtöréseket szenvedett. A felperes a baleset következtében 100%-os munkaképesség-csökkenést szenvedett, járásbizonytalansága, beszédzavara, mozgáskorlátozottsága miatt aktív életét teljesen fel kellett adni, állapotában javulás nem várható, gondozó igénybevételére szorul. A baleset miatt tehát az egészséges és teljes élethez való joga súlyosan sérült.⁹²

Egy másik esetben a felperes kubikos munkakört töltött be az alperesnél, és csatornarekonstrukció építési munkaterületen dúcolási munkában vett részt, amikor a keresztező közművek védcsövei alá feltapadt föld ráesett, melynek következtében maradandó sérüléseket szenvedett. A bíróság a munkáltató kárfelelősségének mértékét 100%-ban állapította meg, és kimondta, hogy az elszenvedett sérelemmel arányos nem vagyoni kártérítés is megilleti a munkavállalót, ugyanis a korábbi életvitelének folytatásában az elszenvedett sérülések akadályozzák, életmódja a baleset következtében jelentős mértékben megváltozott.⁹³

Azt, hogy a munkáltató egészségkárosodásért fennálló felelőssége nemcsak a külső, látható, hanem a belső sérülésért is fennáll, jól szemlélteti az az eset, amelyben a károsult válltöréssel járó munkahelyi balesetet szenvedett, melynek következtében kialakult jobb váll mozgáskorlátozottsága és az ehhez kapcsolódó lelki tünetek a mindennapi életre kihatnak. A Legfelsőbb Bíróság a 34/1992. (VI. I.) AB határozat alapján elvi élel mondta ki, hogy a teljes

⁸⁹ LB. Mfv. I. 10.711/1997/4. sz.

⁹⁰ LB. Mfv. I. 10.394/2004.

⁹¹ LB. Mfv. I. 11.008/1998.

⁹² A jogeset megjelent: *Munkaügyi Értesítő*. 2007. április 130-131.

⁹³ LB. Mfv. I. 10.330/2010.

egészséges élethez való alkotmányos jog megsértése megállapításának nem feltétele a súlyos vagy jelentős hátrány okozása.⁹⁴ Már az a tény kellően alátámasztja a jogsérelmet, hogy az üzemi balesetből eredően a károsultnak bizonyított maradandó fizikai és pszichés károsodása keletkezett.⁹⁵

A Legfelsőbb Bíróság az MK. 30. sz. állásfoglalására tekintettel elvi élel mondta ki, hogy a nem terheli a munkáltatót felelősség, ha a munkavállaló sebgyógyulása a szervezetében rejlő ok miatt az átlagostól eltérő, hosszabb időtartamot igényel. A konkrét ügyben a felperes feladata hidak rozsdátlanítása és festése volt, melynek során drótkefézés közben egy hídból kiálló vastüske bal kezét megsértette és emiatt a kezén bőrelhalás következett be, a felperes 20%-os munkaképesség-csökkenést szenvedett, annak ellenére, hogy az orvosszakértő véleménye alapján az elszenvedett sérülés normális esetben 6-8 hét alatt nyomtalanul gyógyulna.⁹⁶

A bírói gyakorlat szerint a nem vagyoni kártérítésre vonatkozó igény a kártérítés alapjául szolgáló sérelem bekövetkezésekor válik esedékessé, tehát amikor a károsult sérülésének mibenlétét és munkaképesség-csökkenését megállapították, ám ez nem mindig esik egybe a károkozó magatartás időpontjával, az adott esetben ugyanis a károsult munkaképesség-csökkenése a hosszabb ideig tartó kórházi gyógykezelés alatt alakult ki.⁹⁷

3. A nem vagyoni kártérítés jogintézményének „reformja”

A nem vagyoni kártérítés az általános személyiségvédelem eszköze, mindig valamilyen személyhez fűződő jog sérelméért kompenzál.⁹⁸ A nem vagyoni kártérítés paradox jellege abban rejlik, hogy a kártérítés szabályai között elhelyezett személyiségvédelmi eszköz volt, melynek sem célja, sem funkciói, sem szabályai nem voltak tisztázottak a jogalkotás szintjén.⁹⁹

A személyiségi jogok megsértésének vagyoni szankcionálása körében a nem vagyoni kártérítés mint „fából vaskarika” jogintézmény átnevezéséért többek között Boytha György szállt síkra. Véleménye szerint a nem vagyoni kár egy önellentmondásos konstrukció, hiszen

⁹⁴ L. BH 1998.99.: A személyiségi jogsértés súlyossága és komolysága kérdésében, az egyedi tényállások elbírálása során a bíróságnak kell állást foglalnia; objektív mérce hiányában a bíróság mérlegelésén alapul a kár nagyságának megállapítása.

⁹⁵ LB. Mfv. I. 10.018/2006. V.ö. A Legfelsőbb Bíróság 16. számú irányelve 3. pont.

⁹⁶ LB. Mfv. I. 10.520/2010.

⁹⁷ LB. Mfv. I. 10.741/1998.

⁹⁸ LB. Mfv. 10.051/1997/4.

⁹⁹ OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok Nagykomentárja, I. kötet*. Budapest, Opten Informatikai Kft., 2014. 331.

a kár eleve vagyoni kategória, a személyiségi jogsérelem pedig soha nem volt az¹⁰⁰, következményként tehát le kell vonni azt, hogy a nem vagyoni kártérítést nem lehet kártérítésként kezelni,¹⁰¹ kártérítésként történő alkalmazása a jogalkalmazásra terhes gondot jelent.¹⁰² Az új Ptk. kodifikációja során a terminológiával kapcsolatban felmerült kétségek abban álltak, hogy a „nem vagyoni kártérítés” szókapcsolatban két, egymással ellentétben álló szó szerepel. A személyhez fűződő jogok piaci értékkel nem rendelkeznek.¹⁰³ A jogkövetkezményt kiváltó hátrány minden esetben immateriális jellegű, annak orvoslása azonban kétséget kizáróan materiális eszközzel történik.¹⁰⁴

Petrik Ferenc Boytha Györggyel ellentétben a nem vagyoni kártérítés elnevezés megtartása mellett érvelt, óva intett a nem vagyoni kártérítés gyökereitől való elszakításától, s félve tette fel a kérdést, hogy a jogalkotó miért tesz félre egy jól működő jogintézményt, s miért kezd egy új, bizonytalan sorsú felépítésébe.¹⁰⁵

Fézer a jogintézmény fájdalomdíj elnevezését javasolta, indokolásában kifejtette, hogy a fájdalom szó alkalmas arra, hogy már egy kevésbé materializálható hátrányra utaljon, illetve mellette szól az is, hogy számos országban ismert már ez a fogalom.¹⁰⁶

Ahogy arra Petrik is rámutatott, a sérelemdíj és a nem vagyoni kártérítés egymással szoros, történeti kapcsolatban állnak, azok egymástól az elvi összefüggések szintjén nem szakíthatók el.¹⁰⁷ A sérelemdíj logikájában, alapvető elemeiben azonban jelentősen eltér a nem vagyoni kártérítéstől, hiszen már nem kártérítésként funkcionál, a magatartás-centrikus vizsgálat lép előtérbe, amely a jogellenességre és a felróhatóságra fókuszál.¹⁰⁸ Az új Ptk. koncepciója végül Marton Géza kifejezését átvéve a sérelemdíj terminológiáját vezette be.¹⁰⁹

¹⁰⁰ BOYTHA György: A személyiségi jogok megsértésének vagyoni szankcionálása. *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2003/1. 3. oldal.

¹⁰¹ BOYTHA :i.m. 5.

¹⁰² VÉKÁS Lajos: Sérelemdíj-fájdalomdíj: Gondolatok az új Ptk. reformjavaslatáról a német jog újabb fejleményei tükrében. *Magyar Jog*. 2005/4. 193. (VÉKÁS (2005)).

¹⁰³ BERKE – KISS: i.m. 445.

¹⁰⁴ MOLNÁR Ambrus: A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései. *Kúriai Döntések*. 2013/7. 744.

¹⁰⁵ PETRIK Ferenc: A nem vagyoni kártérítés védelmében. *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2003/1. 6-8. oldal.

¹⁰⁶ FÉZER Tamás: *A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban*. Budapest, HVG-Orac, 2011. 234. (FÉZER (2011)). 345.

¹⁰⁷ MOLNÁR: i.m.: 744.

¹⁰⁸ MOLNÁR: i.m.: 745.

¹⁰⁹ VÉKÁS (2013): i.m. 72.

4. A sérelemdíj sajátosságai

Akit személyiségi jogában megsértenek, az őt ért nem vagyoni sérelemért sérelemdíjat követelhet, azaz a sérelemdíj megállapításának feltétele a személyiségi jog megsértése, illetve a nem vagyoni sérelem.¹¹⁰ A nem vagyoni sérelem fogalmának kimunkálása a bírói gyakorlatra hárul, ugyanis a sérelemdíjra jogosultság megállapításához a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges.¹¹¹ A jogalkotó szintén az ítélkezési gyakorlatra bízta,¹¹² hogy a nem vagyoni sérelem nagyságának különböző fokozatait kialakítsa, a törvény ugyanis ehhez csak néhány szempontot fogalmaz meg.¹¹³ A sérelemdíj alapvető funkcióját veszélyeztetheti azonban, hogy a bíróságnak lehetősége nyílik arra, hogy a kártérítés mértékét méltányossági szempontból csökkentse.¹¹⁴

Ha a jogsértő tevékenység a sértettnek hátrányt, fájdalmat vagy egyéb erkölcsi, fizikai, pszichikai hátrányt vagy életminőségbeli romlást okozott, amely anyagilag nem számolható el, a bíró a jogsértő felet a sértettel szemben marasztalhatja.¹¹⁵ Sérelemdíjjal kompenzálhatók a sértett életvitelében, személyiségének kibontakozásában elszenvedett hátrányok, valamint a sértett belső (lelki) egyensúlyában beállott kedvezőtlen változások.¹¹⁶ A személyiségi jogok önálló magánjogi védelmének eredménye, hogy megsértésüket nem lehetséges a vagyoni természetű hátrányokkal azonos módon kezelni.¹¹⁷

A 2013. évi V. törvény hatálybalépésével a munkáltató kártérítési felelőssége körében immár a nem vagyoni kártérítés helyett a sérelemdíjat kell alkalmazni.¹¹⁸

Sárközy Tamás rámutat arra, hogy a sérelemdíjra három kivételtől eltekintve a kártérítési szabályokat kell alkalmazni. Az első kivétel az, hogy a sérelemdíjra való „jogosultsághoz” csak a jogsértés tényét kell bizonyítani a sérelmet szenvedőnek, a második, hogy a sérelemdíj iránti igény kizárólag személyesen érvényesíthető, és harmadik pedig az, hogy járadék megítélésének nincs helye. Sárközy véleménye szerint hiányzik egy olyan szabály,

¹¹⁰ Ptk. 2:52. § (1).

¹¹¹ WELLMANN: i.m. 165.

¹¹² BÍRÓ György (szerk.): *Új magyar polgári jog tankönyv, I. kötet*. Miskolc, Novotni, 2013. 291.

¹¹³ Ptk. 2:52. § (3).

¹¹⁴ NÁDAS György: Személyiségi jogok sérelme, sérelemdíj a munkaviszonyban. *HR & Munkajog*. 2014/10. 12.

¹¹⁵ ZLINSZKY: i.m. 450.

¹¹⁶ VÉKÁS (2005): i.m. 202.

¹¹⁷ VÉKÁS (2005): i.m. 193.

¹¹⁸ Mt. 9. § (1).

amely szerint a sérelemdíj megítélhető a személyiségjog-sérelmeken túlnyúló nem vagyoni károk esetén is a sérelemdíjra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával.¹¹⁹

A sérelemdíjat a kártérítéstől az választja el, hogy a vizsgálandó feltételek körében a kár, a hátrány bizonyítása nem feltétel, azokat legfeljebb a sérelemdíj összegének megállapítása során veszi be az értékelési szempontok közé.¹²⁰ A sérelemdíj a közérdekű bírsággal rokonítható módon a jogsértőt bünteti, neveli, azonban a sértett számára nyújt elégtételt, azaz kiindulópontnak már nem a sérelmet kell tekinteni.¹²¹ A Ptk. általános indokolása szerint a sérelemdíj a nem vagyoni kártérítésnél hatékonyabb jogvédelmet biztosít, a bíróságot nem terheli a hátránnyal járó bizonyítási nehézség, a fél mentesül az oldalán felmerült hátrány bizonyítása alól. A korlátok lebontásának egyenes következménye, hogy kibővül a sérelemdíjjal szankcionálható jogsértő magatartások köre, amely maga után vonja a sérelemdíj iránti igények számának jelentős növekedését.¹²²

A sérelemdíjra való jogosultság és a sérelemdíj összegének kalkulálása során szükséges olyan feltételek felállítása, amely a bagatell igények kiszűrésében szerepet játszhat. A bírói gyakorlatra hárul az a feladat, hogy a tényállások tipizálásával nagyságrendileg kalkulálhatóösszegszerűségi kategóriákat alakítson ki. Az elvi alapok kimunkálásának két fő irányát szokás megkülönböztetni. Az egyik az ún. kompenzációs elmélet, mely arra törekszik, hogy vagyoni eszközökkel elviselhetőbbé tegye az elsősorban testi sérülésben és egészségromlásban keletkező hátrányokat, míg a másik, ún. elégtételadási elmélet a nem vagyoni kártérítés repressziós oldalának kihangsúlyozásával egyfajta magánjogi bírságként funkcionál,¹²³ amely valójában a sértett erkölcsi és anyagi támogatására szolgál.¹²⁴

Azon sérelmek esetén van helye a fent említett kritériumok vizsgálatának, ahol a jogsértés eredménye a külvilág számára nem nyilvánvaló, ugyanis az élet, testi épség, egészség megsértésével okozott károkkal kapcsolatban a jogsértés komolysága egyértelműen megállapítható. A személyhez fűződő magatartást a komoly jogsértés klauzula alapján két szűrőn keresztül kellene vizsgálnia a bíróságnak.¹²⁵ Az egyetlen objektíven vizsgálható elem a jogellenes magatartás. Fézer a holland jogban ismert komoly jogsértés klauzuláját – amely alkalmazásához a jogellenes magatartás súlyos és komoly volta szükséges – tartja

¹¹⁹ SÁRKÖZY Tamás: Fordulat a magyar kártérítési jogban. *Magyar Jog*. 2013/9. 537-538.

¹²⁰ OSZTOVITS: i.m. 339-340.

¹²¹ FÉZER (2011): i.m. 343.

¹²² MOLNÁR i.m. 746.

¹²³ HORECZKY Károly: A nem vagyoni kártérítés jogintézménye. *Gazdaság és Jog*. 1996/2. 14.

¹²⁴ OSZTOVITS: i.m. 332.

¹²⁵ FÉZER (2011): i.m. 303.

elfogadhatónak e célra, egy objektív és egy szubjektív szűrő alkalmazása szükséges. Az objektív szűrő során azt kell vizsgálni, hogy a jogsértés az általános tapasztalati tények alapján alkalmas lehetett-e valamely személyiségi jog megsértésére. A szubjektív szűrő kapcsán pedig a sérelmet szenvedett fél sajátosságait kell vizsgálni arra nézve, hogy alkalmas volt-e a jogellenes magatartás nem vagyoni sérelem okozására.¹²⁶ Azok a sérelmek, amelyek egyik szűrőn sem akadnak fenn, bagatell sérelmeknek tekintendők, amelyek nem alapozzák meg sérelemdíj fizetését.

¹²⁶ FÉZER (2011): i.m. 354.

V. Hozzá tartozói igények

1. A hozzá tartozói igények ismérvei és az ítélkezési gyakorlatának elemzése

Hozzá tartozói igények azok a felperesi igényhelyzetek, amikor olyan személy kíván nem vagyoni kártérítési igényt érvényesíteni, aki nem közvetlen áldozata a személyiségi jogot ért támadásnak.¹²⁷

A munkáltató károkozásával összefüggésben a munkavállaló hozzá tartozóját is érheti károsodás. A hozzá tartozónak saját jogán kárigénye keletkezhet a munkavállaló halálakor, vagy akkor, ha a keresetvesztése miatt nem tudja a hozzá tartozója felé fennálló tartási kötelezettségét a korábbi színvonalon teljesíteni.¹²⁸

A dolgozók testi épségének vagy egészségének sérelméből eredő hozzá tartozói igények lehetősége a XX. század elején, törvényi szinten került szabályozásra. Az 1907. évi XIX. törvénycikkben deklarálásra került, hogy a biztosított személye, illetve *hátramaradottaik* kártérítési igényt támaszthattak a munkaadó ellen, ha jogerős büntetőbírói ítélettel megállapításra került, hogy a munkaadó vagy megbízottja a balesetet szándékosan vagy gondatlan mulasztással idézte elő.¹²⁹ Az 1927. évi XXI. törvénycikk¹³⁰ úgy rendelkezett, hogy a baleseti biztosítás a biztosítottat az üzemi balesettel okozott keresőképtelenség vagy keresőképeség-csökkenés fejében, illetőleg a családtagokat az üzemi baleset következtében meghalt biztosított halálával okozott kár fejében kártalanítja. A törvény értelmében baleseti kártalanítás járt annak a biztosítottnak, illetőleg családtagjainak is, aki a balesetbiztosításra kötelezett üzemben vagy az üzem érdekében végzett munka közben vagy következtében oly betegségbe esik, amely az illető foglalkozás különös veszélyeként a biztosított keresőképtelenségét, illetőleg keresőképeség-csökkenését vagy halálát vonja maga után.¹³¹

A dolgozók egészségi sérelméért fennálló felelősség szabályozása hosszú utat tett meg addig, amíg az 1951. évi 7. törvényerejű rendeletbe¹³² a jogalkotó beiktatta a 123/A. §-t,¹³³

¹²⁷ FÉZER (2011): i.m. 234.

¹²⁸ DUDÁS Ferenc – HAZAFI Zoltán – TATÁR Irén – VILLÁNYINÉ Bárány Anikó: *Munkaügyi gyűjtemény*, Budapest, Complex, 2010.: 88. pótlapcsomag 1-ÚjMt./89.

¹²⁹ Az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907. évi XIX. törvénycikk 82.§.

¹³⁰ A betegségi és baleseti kötelező biztosításról szóló 1927. évi XXI. törvénycikk.

¹³¹ 1927. évi XXI. törvénycikk 69-70. §.

¹³² A Munka Törvénykönyvéről szóló 1951. évi 7. törvényerejű rendelet.

¹³³ A Munka Törvénykönyvéről szóló 1951. évi 7. törvényerejű rendelet 123/A. § (1): „A vállalat köteles megtéríteni dolgozójának – halála esetén hozzá tartozóinak – azt a kárát, amely a dolgozó

amellyel a munkáltató felelőssége objektív felelősséggé vált,¹³⁴ illetve amely szerint a vállalat a dolgozó halála esetén a hozzátartozóinak is köteles volt megtéríteni a teljes kárát.¹³⁵

Az 1967. évi II. törvényben¹³⁶ a kor társadalmi, ideológiai viszonyai miatt távol maradt mind a teljes kártérítésre, mind a hozzátartozói igényekre történő utalás. A 26/1980. (XII. 20.) sz. MüM rendeletben¹³⁷ viszont újból kimondásra került, hogy a munkáltató az élet, a testi épség vagy az egészség megsértése esetén a dolgozó halála esetén *hozzátartozói*, teljes kárát – a sérelem folytán elmaradt jövedelmet, a dolgokban keletkezett károkat, a sérelemmel kapcsolatos költségeket, valamint *a nem vagyoni kárt* – köteles megtéríteni.¹³⁸

Az 1992. évi Mt.-ben¹³⁹ már szintén megjelenik a teljes kártérítés elve, ugyanis meg kell téríteni a munkavállalónak a nem vagyoni kárát is.¹⁴⁰ A munkáltatónak a nem vagyoni kártérítésként a károsultat ért nem vagyoni hátrány csökkenéséhez, vagy kiküszöböléséhez szükséges kárpótlást kell megtéríteni.¹⁴¹ A hozzátartozói igények szabályozásának hiánya abból fakad, hogy az igényérvényesítő fél saját jogainak megsértésére hivatkozik, ami a személyiségi jogok személyhez tapadásával ellentmondásba keveredik, azonban a bírói gyakorlat ingoványos jellege a minél hamarabbi szabályozást szükségessé tenné.¹⁴²

A hozzátartozói igények érvényesítésének mérföldkövét jelenti az 1992-es Mt., deklarálja egyrészt, hogy kik minősülnek¹⁴³ közeli¹⁴⁴ hozzátartozóknak,¹⁴⁵ másrészt kimondja, hogy a munkáltató köteles megtéríteni a munkavállaló közeli hozzátartozójának a károkozással összefüggésben felmerült kárait, indokolt költségeit is,¹⁴⁶ sőt, ezen túlmenően, ha a károkozással összefüggésben a munkavállaló meghal, eltartott hozzátartozója tartást pótló

életének, egészségének vagy testi épségének a munkaviszonya keretében történt megsértésével kapcsolatban keletkezett.”

¹³⁴ MÁDI Sarolta: A munkáltató kártérítési felelősségének feltételei a munkavállaló üzemi balesete és foglalkozási megbetegedése esetén. *Magyar Jog*. 2013/12. sz. 742.

¹³⁵ NAGY László: *Anyagi felelősség*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1966. 127.

¹³⁶ 1967. évi II. törvény a Munka Törvénykönyvéről.

¹³⁷ A dolgozó életének, testi épségének vagy egészségének sérelmével kapcsolatos károk megtérítéséről szóló 26/1980. (XII. 20.) MüM rendelet.

¹³⁸ 26/1980. (XII. 20.) MüM rendelet 1. §.

¹³⁹ A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény.

¹⁴⁰ 1992. évi XXII. törvény 177. § (2).

¹⁴¹ LB. Mfv. I. 10.424/2006.

¹⁴² FÉZER (2011): i.m. 238.

¹⁴³ 1992. évi XXII. törvény 139. § (2).

¹⁴⁴ Közeli hozzátartozónak minősül a házastárs, az egyenes ágbeli rokon, a házastárs egyenes ágbeli rokona, az örökbe fogadott, mostoha és nevelt gyermek, az örökbefogadó, a mostoha és a nevelőszülő, a testvér valamint az élettárs.

¹⁴⁵ V.ö. 1959. évi IV. törvény 685. § b), a Ptk. értelmező rendelkezései között fogalmazza közeli hozzátartozókat, e körben azonban a házastárs egyenes ágbeli rokonát nem minősíti annak, ellentétben az Mt.-vel.

¹⁴⁶ 1992. évi XXII. törvény 181. § (1).

kártérítést is igényelhet.¹⁴⁷ A közeli hozzátartozó abban az esetben követelhet tartást pótló kártérítést, ha a munkavállaló a halála előtt részben vagy egészben eltartotta, ilyen kártérítésre olyan összegben tarthat igényt, ami szükségletének a sérelem előtti színvonalon való kielégítését biztosítja.¹⁴⁸ A bíróság kimondta, hogy annak megítélésénél, hogy ez a kárösszeg milyen mértékű lehet, nem mellőzhető a károsult személyi körülményeinek részletes megismerése, és azoknak a konkrét sajátosságoknak az értékelése, amelyek az arányos és mértéktartó nem vagyoni kártérítés megállapítását megalapozzák.¹⁴⁹ A gyakorlat szerint az elhunyt munkavállaló átlagkeresetéből általában 30% vehető figyelembe, mint amit a házastárs létfenntartására fordított, két gyermek esetén pedig ez az arány gyermekenként 20-20 %.¹⁵⁰

A hozzátartozót megillető tartást pótló kártérítési járadék megállapításakor nem a meghalt munkavállaló elérhető jövedelmét vizsgálni, hanem a jogosult szükségleteinek a változatlan színvonalon történő biztosítását kell szem előtt tartani.¹⁵¹ Ennek körében azonban mindenekelőtt azt kell figyelembe venni, hogy a baleset előtti életszínvonal egyik fő összetevője az elhalt munkaviszonyban elért jövedelme volt.¹⁵²

A konkrét esetben felperes gyermeke szenvedett halálos kimenetelű munkahelyi balesetet, amikor egy templomtorony felújítása közben mintegy 3 méterről lezuhant. A gyermek munkahelyi baleset miatt bekövetkezett halála következtében a szülőnél kialakult egészségkárosodás, illetve életvitel elnehezülése megalapozza a nem vagyoni kártérítés iránti igényt. A perben bizonyítást nyert a felperes egészségének romlása, a gyermek hirtelen, tragikus körülmények közötti halálát követően diagnosztizálták nála a depresszió tüneteit. A fia elvesztésével sérült a teljes családban éléshez való joga. A bíróság a felperes járadék iránti igényét megalapozatlannak találta, mivel nem nyert igazolást, hogy a rokkantsági nyugdíjjal rendelkező felperest fia legalább részben eltartotta.¹⁵³

Egy másik ügyben a 11 éves felperes édesapja kézi fűkaszálást végzett egy közúti-vasúti szintkereszteződésben, amikor egy vonat elütötte és a helyszínen életét vesztette. Mivel a felperest szülei házasságának megromlása miatt édesapja nevelte, halála heves érzelmi reakciót okozott, a tragédiát egyedül kellett feldolgoznia, a pszichológus szakértő véleménye

¹⁴⁷ 1992. évi XXII. törvény 181. § (2).

¹⁴⁸ 1992. évi XXII. törvény 181. § (2).

¹⁴⁹ LB. Mfv. I. 10.708/1998.

¹⁵⁰ TÁLNÉ Molnár Erika: *A munkáltató kártérítési felelőssége*. Budapest, Complex Kiadó. 2009. 27.

¹⁵¹ Kúria Mfv. I. 10.719/2012.

¹⁵² LB. Mfv. I. 10.304/1993.

¹⁵³ LB. Mfv. I. 11.085/2009/4.

szerint irracionális büntudatélménye volt. A perben nem képezte vita tárgyát, hogy káresemény következtében a felperesnek súlyosan sérült az egészséges élethez való joga, a Legfelsőbb Bíróság jogszerűnek ítélte meg a nem vagyoni kártérítés iránti igényt.¹⁵⁴

A pénzbeli kompenzáció funkciója a nem vagyoni kár esetében az, hogy az elszenvedett sérelemmel körülbelül egyenlő másnemű előnyt nyújtson, így a nem vagyoni hátrány kiküszöböléséhez olyan mértékű kártérítést kell megítélni, hogy az arányban álljon az elszenvedett sérelemmel.¹⁵⁵ A nem vagyoni kár ellentételezéseként szolgáló kártérítést úgy kell tehát meghatározni, hogy a bíró biztos legyen abban, hogy a sértő nem nyer a jogellenes magatartáson.¹⁵⁶

Az egyik ügyben a felperes nem vagyoni kár megtérítésére irányuló igényt támasztott, azonban mind az első, mind a másodfokon eljáró bíróság alaptalannak találta a nem vagyoni kár megtérítésére irányuló igényt, mert azt önmagában a haláleset miatt keletkezett gyász és fájdalom nem teszi indokolttá.¹⁵⁷ A felperes keresetének elutasító rendelkezése ellen előterjesztett törvényességi óvást követően a felperes részletesen előadta, hogy a nem vagyoni kár megtérítésre irányuló igénye kapcsán arra hivatkozik, hogy házastársa elvesztéséből a család életvitele megváltozott, kiskorú gyermekeinek felnevelése egyedülálló szülőként megnehezült. A bíróság álláspontja szerint a bizonyítási eljárás során azt kell megállapítani a nem vagyoni kár megtérítésére irányuló igény jogszerűségének elbírálása során, hogy milyen mértékű az elszenvedett sérelem, illetve mennyiben nyújt egyenértékű másnemű előnyt a megítélhető vagyoni szolgáltatás.¹⁵⁸ Ennek során a nem vagyoni kártérítés összegének meghatározásakor figyelemmel kell lenni a káronszerzés tilalmára¹⁵⁹, a kellő mértéktartás elvén alapuló bírói gyakorlatra; a mérlegelés során a sérelem által előállt konkrét hátrányoknak és azok súlyának van jelentősége.¹⁶⁰ A konkrét ügyben ezen elvekre figyelemmel állapította meg a Legfelsőbb Bíróság, hogy a munkabalesetben elhunyt munkavállaló özvegye számára megállapított nem vagyoni kártérítés mértéke tekintetében nincs jelentősége az özvegyi nyugdíj és árvaellátás összegének.¹⁶¹

¹⁵⁴ LB. Mfv. I. 10.154/2007/3. sz.

¹⁵⁵ TÁLNÉ :i.m. 26.

¹⁵⁶ ZLINSZKY János: Indokolt javaslat a Ptk. felelősségi fejezetéhez. *Magyar Jog*. 2001/8. sz. 450.

¹⁵⁷ V.ö. LB 16. irányelv 2. pont.

¹⁵⁸ BH 1993.127.

¹⁵⁹ A káronszerzés tilalma annak a lehetőségét zárja ki, hogy a kártérítés során a károsultat ért hátrányon felül bármilyen többlet megillessen.

¹⁶⁰ LB. Mfv. I. 10.889/2009.

¹⁶¹ LB. Mfv. I. 10.333/2010.

Egy halálos munkahelyi balesetet elszenvedő házastársa terjesztett elő nem vagyoni kártérítés megtérítése iránti igényt. A bíróság álláspontja szerint a felperest a haláleset az emberi kapcsolatok megőrzésében, családi élete korábbi színvonalon tartásában jelentős mértékben akadályozta, továbbá értékelni kell, hogy a felperesnek idős éveit egyedül kell leélnie, egyedül kell a nagyszülői szerepet betöltenie.¹⁶²

A bíróság egy másik eset kapcsán vizsgálta, hogy milyen fizikai és pszichikai hátrányokat kell elszenvednie a házastársát ért agysérülés következtében kialakult nagyfokú szellemi hanyatlása következményeként, illetve, hogy a házasság örömszerző funkcióját milyen mértékben befolyásolják mindazok a hátrányok, amelyek a felperes házastársának megváltozott magatartásából következnek. Ezen ügy kapcsán a bíróság mindenekelőtt megállapította, hogy a munkáltatónak a munkavállaló hozzátartozójával szembeni felelőssége járulékos jellegű, ugyanis megállapításának előfeltétele, hogy a felelősség a munkavállaló vonatkozásában fennálljon. A konkrét esetben a munkavállaló házastársa terjesztett elő keresetet arra hivatkozva, hogy a házastársát ért munkahelyi baleset, illetőleg annak következményeként kialakult megbetegedések miatt élete jelentős mértékben terhessé, nehezen viselhetővé vált. Azáltal, hogy a felperes saját jogán érvényesített kártérítési igényt a munkáltatóval szemben, szükséges megvizsgálni azt, hogy annak a házastársnak, aki közvetlenül nem sérült, de közvetve károsultja a házastársnál bekövetkezett balesetnek, megalapozottan fennállhat-e önálló nem vagyoni kártérítési igénye a károkozóval szemben azon az alapon, hogy a károkozás következtében házasságában, családi kapcsolatában jelentős romlás következett be. A bírói gyakorlat szerint a keletkezett hátrányok kompenzálására a nem vagyoni kártérítés intézménye alkalmas, ugyanis a nem vagyoni kártérítés jogalapja körében már viszonylag korán elismerte a házasság örömszerző¹⁶³ funkcióját, illetőleg azt, hogy annak elvesztéséből eredő lelki és fizikai, érzelmi sérelmek nem vagyoni hátrányoknak minősülnek.¹⁶⁴

A konkrét ügyben a felperes testvére park-és közterület-gondozóként dolgozott, amikor a fálevelek összegyűjtése közben villával beleszúrt a földön kupacban fekvő méhraj fészekbe, ekkor a méhek támadása miatt beálló légzésbénulás következtében elhunyt. A bíróság megállapította, hogy a felperesben a testvére halála komplikált gyászreakcióhoz – ugyanis több családtagjának a halálát kellett már átélnie – és depresszió kialakulásához vezetett, ezért állapota pszichiátriai kezelést tett szükségessé. A másodfokon eljáró bíróság figyelemmel

¹⁶² A jogeset megjelent: *Munkaügyi Értesítő*. 2007. október 313.

¹⁶³ BDT 865/2003.

¹⁶⁴ Baranya Megyei Bíróság 2. Pf. 20 205/2002/3.

arra, hogy felperes pszichiátriai állapotában nemcsak testvére halála játszott közre, illetve nem volt közöttük bensőséges kapcsolat, az elsőfokú bíróság által megállapított nem vagyoni kártérítés összegét a felére csökkentette. A Legfelsőbb Bíróság döntése alapján a testvér munkahelyi baleset miatt bekövetkező halála az életben maradt testvér nem vagyoni kártérítési igényét különösen megalapozza, ha a feldolgozatlan haláleset miatt fennálló betegség folyamatos orvosi kezelést igényel.¹⁶⁵ A hozzátartozói nem vagyoni kártérítési igény megítélésének azonban nem előfeltétele valamilyen kóros személyiségváltozás kialakulása, azonban mindenképpen szükséges, hogy olyan változások következzenek be a mindennapi életben, amely miatt a korábbi életét nem élheti.¹⁶⁶

A hozzátartozói követelések természetesen nemcsak nem vagyoni jellegűek lehetnek, a munkáltatónak a hozzátartozók vagyoni igényeit is meg kell térítenie. A bírói gyakorlat szerint az ápolás bizonyított és indokolt költségeit¹⁶⁷ a munkáltató köteles megtéríteni az orvosi javaslatra otthon ápolt munkavállalónak, illetve közeli hozzátartozójának.¹⁶⁸ Az ápolást és a háztartási kisegítői munkát a hozzátartozók díjazás nélkül a családi kapcsolat miatt végzik, ez nem értékelhető a munkáltató javára, mivel e tevékenységeket a munkavállalóra és az erkölcsi kötelekre figyelemmel vállalják.¹⁶⁹

Az egységes bírói gyakorlat szerint a hozzátartozók nem kötelesek ingyen munka végzésére azért, hogy a kártérítésért felelős munkáltató fizetési kötelezettségének mértékét csökkentsék. Az adott ügyben a felperes sérülésével okozati összefüggésben nehéz fizikai munkavégzésre nem alkalmas, az állapota végleges, a fennálló munkaképesség-csökkenése befolyásolja a nehéz fizikai munkát igénylő háztartási és házkörüli, valamint mezőgazdasági munkavégzése kapcsán.¹⁷⁰

A hozzátartozó halálával bekövetkező sérelem megítélésével kapcsolatos bírói döntések alapján érzékelhető, hogy ezekben az ügyekben egyre gyakrabban a jogellenesség a családi kapcsolathoz való jog sérelmével valósul meg.¹⁷¹ Látható tehát, hogy a hozzátartozói igények kapcsán az ítélezési gyakorlat jellemzően az egészséghez való jog és a teljes családban éléshez való jog csorbulása során fogadta be a keresetet. Az Alaptörvényben deklarált emberi

¹⁶⁵ LB. I. 10.655/2007.

¹⁶⁶ FÉZER (2010). i.m. 374.

¹⁶⁷ Pl.: étkezési többletköltség, mosás és fertőtlenítés költsége, kiesett háztartási és kerti munkák járadéka.

¹⁶⁸ LB. Mfv. I. 10.718/2006.

¹⁶⁹ Veszprémi Törvényszék 3. Mf. 20.571/2012/4.

¹⁷⁰ LB. Mfv. I. 10.752/1997/6. sz.

¹⁷¹ WELLMANN György (szerk.): *Az új Ptk. magyarázata I/VI.* Budapest, HVG-Orac, 2013. 166.

jogok és a Ptk. személyiségi jogai egy töről fakadnak, ezáltal egyenlő védelemben kell részesülniük.¹⁷²

A jogsértő magatartás és a hátrány közötti oksági kapcsolat megvalósulásának feltétele, hogy a hozzátartozót közvetett módon érintő negatív hatásokat valamilyen formában igazolni kell, azonban ez igen nehéz feladat,¹⁷³ a sértett számára további lelki megrázkódtatással járt.¹⁷⁴ A bíróságok e körben azt vizsgálják, hogy a nem vagyoni kártérítés iránti igényt megalapozó káresemény milyen változásokat idézett elő a család funkcióinak alakulásában.

A legújabb bírói gyakorlat arra az álláspontra helyezkedett, hogy a baleseti halál esetén a hozzátartozók személyhez fűződő – a kiegyensúlyozott és megérdemelt családi élethez való – jogai az *elhunyt személy életének* a természetes életkilátásokhoz képest történő *hirtelen megszakítása*, és nem önmagában a hozzátartozó elvesztése miatt sérülnek. A nem vagyoni kártérítéshez való jogosultság megállapításánál ezért nem a gyászfolyamat „kóros vagy normál” lefolyásának, hanem a káreseménnyel kiváltott megrázkódtatásnak van jelentősége, amelynek nem feltétlen következménye a károsult fizikai vagy pszichikai állapotának patológiás elváltozása. A megrázkódtatás a károsult pszichéjében fejt ki azt a hatást, amellyel végső soron meg kell küzdenie, és a stressz kényszerű leküzdésére fordított – és emiatt másra nem használható – energia valósítja meg azt a személyiségi jogsértésből fakadó eszmei hátrányt, amelynek ellensúlyozására a nem vagyoni kártérítés szolgál, hiszen a jogsértés hiányában a sérelmet szenvedett személy a sérelem súlyától függően mozgósított energiáit értelemszerűen a korábban kialakított életének további szabad kibontakozására fordíthatta volna.¹⁷⁵

Jelen fejezet elején bemutatottak alapján látható, hogy a nem vagyoni kártérítés iránti igény jogszerűségének feltételei fokozatosan puhultak. A bírói gyakorlat csekély mértékben tartalmazott szempontokat a bekövetkezett nem vagyoni sérelem bizonyításának elfogadhatóságáról, mely ahhoz vezetett, hogy a bizonyítás csupán formalitássá vált.¹⁷⁶

Az elmúlt évtizedekben azonban a jogalkalmazás egy egészen új irányba terelte a nem vagyoni kártérítést egy polgári perjogi jogintézménnyel. Ennek a jogintézménynek a lényege, hogy a bíróság külön bizonyítás nélkül is valónak fogadhatja el az általa köztudomásúnak

¹⁷² OSZTOVITS: i.m. 338.

¹⁷³ FÉZER (2011): i.m.: 240.

¹⁷⁴ VÉKÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest, Complex, 2013. 71. (VÉKÁS (2013))

¹⁷⁵ Fővárosi Ítéltábla 9. Pf. 22.110/2012./7.

¹⁷⁶ KISS Tibor: Nem vagyoni kár vagy sérelemdíj. *Jogtudományi Közlöny*. 2007/4. 168.

ismert tényeket,¹⁷⁷ így azt is, hogy a személyiségi jog megsértése a károsultnál feltétlenül eredményezett valamilyen hátrányt, a bírói gyakorlat azonban nem jutott el arra a szintre, hogy a szubjektív szankció alkalmazását önmagában a haláleset megalapozná.¹⁷⁸

A köztudomású tények alkalmazása kizárólag áthidaló megoldásként funkcionálhat, mely hosszú távon nem volt tartható. A köztudomású tények koncepciójától egyenes út vezetett a sérelemdíj jogintézményéhez, a nem vagyoni kártérítés megszűnéséhez.¹⁷⁹ A sérelemdíj alkalmazása azonban nem jelent feltétlen reakciót a személyiségi jogsértésre, tehát automatikus megítélése nem lehetséges.¹⁸⁰

2. A sérelemdíj várható hatása a bírói gyakorlatra

A bírói gyakorlatban hosszú idő óta fennálló elvként jelenik meg az, hogy a nem vagyoni kártérítés iránti igényt a gyász, a fájdalom önmagában nem alapozza meg. Kérdésként merülhet fel, hogy a sérelemdíj Ptk.-ban lefektetett feltételrendszerét elemezve megdőlhet-e ez a bírói gyakorlatban fennálló 'évszázados' elv. Minden bizonnyal a munkavállaló, illetve hozzátartozója személyiségi jogának megsértésének bizonyul majd, ha a munkavállaló a munkaviszonnyal összefüggésben, a munkáltató felelősségének fennállása során súlyos egészségkárosodást szenved vagy akár az életét veszti. Azzal, hogy a jogalkotó a nem vagyoni sérelem kimunkálását a bírói gyakorlatra hárította, a sérelemdíjra való jogosultság megállapításához a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges. Tehát, felmerülhet a kérdés, hogy ha fennáll az okozati összefüggés a munkavállaló egészségkárosodása és a munkáltató magatartása között, a bíróságok kvázi automatikusan fogják a sérelemdíj iránti igény jogszerűségét megállapítani? Ezzel kapcsolatban további kérdésként felmerül, hogy milyen mértékben fogja növelni a sérelemdíj iránti igények számát az, hogy a hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges?

Véleményem szerint minden bizonnyal növekedni fog a sérelemdíj megtérítése iránt keresetet előterjesztők száma, sőt többen akár pénzkereseti lehetőséget is láthatnak e jogintézményben, ám ennek az okát nem csak a bizonyítás terén bekövetkezett változások adják, hanem az is, hogy valószínűleg a jogintézmény tárgyköre szélesedni fog, ugyanis szinte minden hátrányt lehet egyúttal személyiségi jogsértésnek is definiálni. Amikor a jogalkotó csak a jogsértés tényének bizonyítását követeli meg, egyúttal rendkívül nehéz szerepet oszt a

¹⁷⁷ A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 163.§ (3).

¹⁷⁸ PRIBULA László: A köztudomású tények értékelése a hozzátartozói nem vagyoni kártérítés bírói gyakorlatában. *Jogtudományi Közlöny*. 2012./7-8. sz. 294-296.

¹⁷⁹ OSZTOVITS: i.m. 336.

¹⁸⁰ MOLNÁR i.m. 746.

bíróságokra, hiszen az ő feladatuk lesz megoldást találni arra, hogyan tudják kiszűrni a bagatell igényeket, ugyanis a kereset elutasítására már nem lesz lehetőségük abban az esetben, ha a jogellenes magatartás megállapítható. A bagatell igények kiszűrése során a bíróságoknak lényegében azt kell megvizsgálniuk, hogy a fennálló jogsértés olyan mértékű-e, hogy arra a jognak már reagálnia kell.

Álláspontom szerint a sérelemdíj központi elemével, a jogellenes magatartás vizsgálatával nem egyeztethető össze a korábban uralkodó bírói gyakorlat, amely a bekövetkezett kárra és hátrányos jogkövetkezményekre koncentrált. Ennek tükrében a hozzátartozó elvesztése miatt keletkezett sérelemdíj megtérítése iránti igények jogszerűségének elbírálása során kiindulópontnak azt kell tekinteni, hogy a megállapított személyiségi jogsértés egyszerre két személyt érint. Már a Legfelsőbb Bíróság 16. sz. irányelvében is rögzítésre került a hozzátartozó önálló kárigényének az elismerése, az, hogy a károkozóval szemben a saját jogán lép fel, ez feltételez azonban egy szoros érzelmi kapcsolatot, amely a két személy között a sérelmet közvetíti.¹⁸¹

A bizonyítás megkönnyítése érdekében a bírói gyakorlat a rokonsági fok mértékét is figyelembe vette, általánosságban az állapítható meg, hogy a szülő-gyermek viszony és a testvérek közötti kapcsolat közül – nyilvánvalóan – az előbbit értékeli szorosabbnak,¹⁸² amely abban nyilvánul meg, hogy a testvér halála miatt igényt érvényesítő hozzátartozó esetén a rokonsági kapcsolaton túl valamilyen többlettényállás bizonyítását tartja szükségesnek.¹⁸³ A szülő-gyermek viszony szorosabbnak való megítélésének oka talán abban keresendő, hogy a szülő gyermekének halálával elesik attól, hogy a gyermek felnőttkori életében részt vegyen, figyelemmel kísérje annak alakulását, és talán a legfontosabb, hogy időskorára nem számíthat gyermeke támogatására.¹⁸⁴

Fézer úgy véli, célszerűbb lenne a másodlagos vagy közvetett károsult/sértett terminológiát használni, amely kifejezné azt, hogy az okozati összefüggés bizonyításának szempontjából nem a rokoni kapcsolat a döntő, hanem sokkal inkább az – angolszász rendszert követve – érzelmi kapocs, amely az igényérvényesítőt a közvetlenül sérelmet szenvedett félhez kötötte.¹⁸⁵

¹⁸¹ MOLNÁR i.m. 748.

¹⁸² V.ö.: Az angolszász jogértelmezés nem a rokonsági fokot vizsgálja, hanem az emocionális kapcsolatot.

¹⁸³ V.ö.: A francia joggyakorlat azt az álláspontot képviseli, hogy a hozzátartozó elvesztése már önmagában olyan hátrányt keletkeztet, amely megalapozza a kártérítés megítélésének jogszerűségét.

¹⁸⁴ Szegedi Ítéltábla Pf. III. 20.597/2009/5.

¹⁸⁵ FÉZER (2011): i.m. 249.

A bírói gyakorlatban észlelhető a jogosulti kör kiterjesztésére irányuló törekvés, eleinte még szorosan kellett értelmezni a közeli hozzátartozói kört, aztán egyre inkább szélesedett a nagyszülők, élettársak irányába.

Érdemes elgondolkozni azon, hogy a hozzátartozói igények kapcsán a személyi kör még kikre terjedhetne ki. Ha a Fézer által javasolt, a nemzetközi gyakorlatban ismert emocionális kapcsolat fennállásának vizsgálatát elfogadhatónak, illetve alkalmazhatónak tartjuk, mely személyiségi jogok sérülése alapozná meg az igényüket? Lehetséges lenne, hogy a bíróságok jogszerűnek ítéljék, ha az elhunyt személlyel közeli, de nem rokonságon nyugvó kapcsolatot ápoló személy pl. a teljes családban való élés jogának sérülése miatt támasztana igényt?

Valóban alkalmazható lenne a magyar jogrendszerben az érzelmi kapcsolaton alapuló jogintézmény? Magával vonzaná-e a család mint a társadalom legkisebb, legalapvetőbb egységének újragondolását? Az előbbieken felmerült kérdések miatt úgy vélem, hogy a személyi kör angolszász szintű kiterjesztő értelmezésére nincs lehetőség. Elképzelhetetlennek tartom azt, hogy a családi kapcsolatot felülírja az érzelmi kapocs, ennek – gyakorlati szemmel nézve – a legfőbb oka az, hogy az emocionális kapcsolat bizonyítására nagyon kevés eszköz áll rendelkezésre, tekintve, hogy a legtöbb esetben a közvetlen károsult elhunyt. A közvetlen károsult és a közvetett károsult között fennálló emocionális kapcsolat vizsgálata azonban kétséget kizáróan alkalmas eszköz lehet arra, hogy megfékezze azon nézeteket, amelyek szerint a bírói gyakorlat abba az irányba halad, hogy a hozzátartozóknak a rokoni kapcsolat végett mintegy automatikus módon megítélik a nem vagyoni kárigényüket. Ennek ellenére nem tartom kivitelezhetőnek a károsult hozzátartozói körének tágítását, hiszen az ítélkezési gyakorlatba már régóta begyűrözött az a nézet, hogy a jogosulti kör továbbszűkítése végett a bíróság vizsgálja a közvetlen és a közvetett károsult közötti érzelmi kapcsolatot (pl. testvérek között), megerősítve ezáltal azt, hogy szó sincs a jogszerű igény megítélése során automatizmusról.

Ha az előbbieken írt feltevéseket összevetem a XX. században uralkodó nézettel, amely nemhogy automatikusan ítélte volna meg az ehhez hasonló igényeket, nagy eséllyel elutasításra kerültek volna, hiszen adott esetben hiányozhat egy-egy olyan többlettényállás, vagy olyan feltétel, amely a „tartósság-súlyosság” kritériumának nem tenne eleget. Mindezek alapján tehát egyértelműen látható az a kontraszt, amelyet a jogintézmény mintegy félévszázados fejlődése mutat.

A változások fényében véleményem szerint kérdéses, hogy a sérelemdíj iránti igényeknél továbbra is alkalmazandók maradnak-e azok a szempontok, amelyeknek

kiindulópontját képezi az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI.1.) határozata, az viszont állítható, hogy a sérelemdíj bevezetése alapjaiban rengette meg az eddig egységesnek mondható bírói gyakorlatot.

VI. Összegzés

A dolgozatot a két jogág, a munkajog és a polgári jog kapcsolatának elemzésével kezdtem, tekintettel arra, hogy már a dolgozat címéből is egyértelműen kitűnik, hogy a tanulmány alapvetően munkajogi témájú, ám jelentős részben esik szó egy olyan jogintézményről, amely alapvetően a polgári jogban gyökerezik. Ez a jogintézmény nem más, mint a nem vagyoni kártérítés, illetve az új Ptk. kapcsán a sérelemdíj. A dolgozatom II. fejezetének konklúziójaként Sárközy Tamást idéztem, aki a munkajogot „keresztülfekvő jogterület”-nek nevezi.

Ahhoz, hogy a dolgozat témájának elemzéséhez eljuthassak, a jogági kapcsolódási pontot szem előtt tartva fel kellett ismernem, hogy a munkajogi szabályozás konzekvensen hallgat a nem vagyoni kár fogalmáról, s annak szabályozásáról. A III. fejezetben a nem vagyoni kártérítés változatos történetének ismertetésekor rámutattam arra, hogy az elmúlt fél évszázadban rendre előfordult, hogy a törvényi keretek közül száműzték, melynek okát sokan a változó gazdasági-társadalmi helyzetben látták. Stabil törvényi szabályozás híján a jogbiztonság előtérbe helyezése megkívánta egy egységes ítélkezési gyakorlat kialakítását, melynek a bíróságok igyekeztek is eleget tenni. Fontosnak tartom tehát hangsúlyozni, hogy a nem vagyoni kártérítés törvényi szabályozása kimerült annyiban, hogy a munkáltató köteles a munkavállaló teljes kárát megtéríteni.

Mindezek alapján dolgozatomban nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy a mintegy két évtizedes bírói gyakorlatának iránymutató rendelkezéseit rendszerbe foglaljam és értékeljem. Erre mindenképp azért van szükség, mert az új Ptk. által bevezetett sérelemdíj intézményét a munkáltató kártérítési felelőssége körében is alkalmazni kell.

A sérelemdíj sem rendszertanilag, sem dogmatikailag nem illeszkedik a korábbi nem vagyoni kártérítés helyébe. A Ptk. általános indokolása szerint a sérelemdíj a nem vagyoni kártérítésnél hatékonyabb jogvédelmet biztosít, a bíróságot nem terheli a hátránnyal járó bizonyítási nehézség, a fél mentesül az oldalán felmerült hátrány bizonyítása alól.

A személyhez fűződő jogok sérelmének helyrehozhatatlanságát, pénzbeli egyenértékének hiányát a hozzátartozói igényekkel kívántam szemléltetni, mely bizonyítékául szolgál a bírói mérlegelés pótolhatatlanságára. Ez a speciális terület az, amelynek mintegy két évtizedes joggyakorlatának összegzését követően jutottam el oda, hogy kísérletet tettem a sérelemdíjnak a bírói gyakorlatra várható hatásának bemutatására. Tettem ezt azzal a reménnyel, hogy a jogszabályok dinamikus változásai nem állják útját a kialakult jogegység

fenntartásának, ám mégis tudatában annak a ténynek, hogy a módosulások egyfajta gátat szabnak, mely a bírói gyakorlat további fejlődését teszi szükségessé.

A hozzátartozói igényhelyzetek azok a felperesi igényhelyzetek, amikor olyan személy kíván nem vagyoni kártérítési igényt érvényesíteni, aki nem közvetlen áldozata a személyiségi jogot ért támadásnak. A dolgozatban a legalapvetőbb kérdés tehát a személyi kör tisztázása volt.

A Legfelsőbb Bíróság 1981-ben kiadott 16. számú irányelve alapján csak akkor volt megállapítható nem vagyoni kártérítés, ha a közeli hozzátartozó sajátos személyi körülményei folytán az életviszonyai úgy alakultak, hogy a megváltozott helyzethez nem tud alkalmazkodni, vagy egyébként tartósan, súlyosan megnehezül az életének vitele, valamint elfogadott volt az az elv, hogy a gyász és fájdalom önmagában nem alapozza meg a nem vagyoni kár megtérítése iránti igény jogszerűségét.

Az általam megvizsgált jogesetek alapján az alábbi megállapításokat tehetők.

A jogsértő magatartás és a hátrány közötti oksági kapcsolat megvalósulásának feltétele, hogy a hozzátartozót közvetett módon érintő negatív hatásokat valamilyen formában igazolni kell. A bíróságok e körben azt vizsgálják, hogy a nem vagyoni kártérítés iránti igényt megalapozó káresemény milyen változásokat idézett elő a család funkcióinak alakulásában.

A nem vagyoni kártérítési igényt a szülő-gyermek kapcsolatban megalapozza a kialakult egészségkárosodás, az életvitel elnehezülése, a teljes családban éléshez való jog sérülése.

A házastársak vonatkozásában vizsgálni kell, hogy a hozzátartozót a haláleset az emberi kapcsolatok megőrzésében, családi élete korábbi színvonalon tartásában akadályozta-e, továbbá értékelhető az a szempont, hogy idős éveit egyedül kell leélnie, egyedül kell a nagyszülői szerepet betöltenie.

A bizonyítási eljárás során azt kell megállapítani a nem vagyoni kár megtérítésére irányuló igény jogszerűségének elbírálása során, hogy milyen mértékű az elszenvedett sérelem, illetve mennyiben nyújt egyenértékű másnemű előnyt a megítélhető vagyoni szolgáltatás. Ennek során a nem vagyoni kártérítés összegének meghatározásakor figyelemmel kell lenni a káronszerzés tilalmára, a kellő mértéktartás elvén alapuló bírói gyakorlatra; a mérlegelés során a sérelem által előállt konkrét hátrányoknak és azok súlyának van jelentősége.

A megvizsgált jogesetek alapján általánosságban az állapítható meg, hogy a szülő-gyermek viszony és a testvérek közötti kapcsolat közül – nyilvánvalóan – az előbbit értékeli szorosabbnak, amely abban nyilvánul meg, hogy a testvér halála miatt igényt érvényesítő hozzátartozó esetén a rokonsági kapcsolaton túl valamilyen többlettényállás bizonyítását tartja

szükségesnek. A szülő-gyermek viszony szorosabbnak való megítélésének oka talán abban az egymásnak nyújtott lelki és anyagi támogatás kiesésében keresendő.

A legújabb bírói gyakorlat arra az álláspontra helyezkedett, hogy a baleseti halál esetén a hozzátartozók személyhez fűződő – a kiegyensúlyozott és megérdemelt családi élethez való – jogai az *elhunyt személy életének* a természetes életkilátásokhoz képest történő *hirtelen megszakítása*, és nem önmagában a hozzátartozó elvesztése miatt sérülnek. A nem vagyoni kártérítéshez való jogosultság megállapításánál ezért nem a gyászfolyamat „kóros vagy normál” lefolyásának, hanem a káreseménnyel kiváltott megrázkódtatásnak van jelentősége, amelynek nem feltétlen következménye a károsult fizikai vagy pszichikai állapotának patológiás elváltozása.

A bírói gyakorlatban észlelhető a jogosulti kör kiterjesztésére irányuló törekvés, eleinte még szorosan kellett értelmezni a közeli hozzátartozói kört, aztán egyre inkább szélesedett a nagyszülők, élettársak irányába.

A nemzetközi irodalomban, kiváltképpen az angolszász jogrendszerben ismert az alanyi kör széleskörű kiterjesztése azáltal, hogy a vizsgálat tárgyává nem a rokoni kapcsolatot, hanem az emocionális viszonyt teszik. Ez azt jelenti, hogy vizsgálják a kapcsolattartás formáját, gyakoriságát; a sértettek egymás életében betöltött szerepét. Mindez ahhoz vezethet, hogy az érzelmi kapcsolat felülírja a rokoni kapcsolatot, adott esetben előfordulhat az, hogy pl. a károsult testvére helyett szomszédjának ítélnék meg jelentős összegű kompenzációt. Fézer Tamás üdvözlendőnek tartaná, ha a magyar joggyakorlat is elmozdulna ebbe az irányba, azonban véleményem szerint ez nem lenne alkalmazható. Egyrésről ebben az esetben mely személyiségi jogok sérülése alapozná meg az igényüket? Lehetséges lenne, hogy csupán érzelmi kapcsolat alapján a bíróságok jogszerűnek ítéljék, ha pl. a teljes családban való élés jogának sérülése miatt támasztának igényt? Másrésről, véleményem szerint ez magával vonzaná a társadalom legkisebb, legalapvetőbb egységének, a család fogalmának újragondolását. Végül pedig azért tartom elképzelhetetlennek, hogy a családi kapcsolatot felülírja az érzelmi kapocs, mert az emocionális kapcsolat bizonyítására nagyon kevés eszköz áll rendelkezésre, tekintve, hogy a legtöbb esetben a közvetlen károsult elhunyt.

Az új Ptk. hatálybalépésével egy újabb korszak következett be a nem vagyoni kártérítés jogintézményének történetében, ismételten száműzetésbe került, pótlására egy rendszertanilag és dogmatikailag is eltérő, paradox jogintézmény, a sérelemdíj lépett. A legszembetűnőbb változás a sérelemdíj és a nem vagyoni kártérítés vonatkozásában, hogy a sérelem alapvetően minden személyiségi jogsértésnek eleme, kizárólag ennek súlyossága változó.

Véleményem szerint némi ellentmondás fedezhető fel abban, hogy a sérelemdíj iránti igény jogszerűségének megítéléséhez nem szükséges a jogsértés tényén kívül semmilyen többlethátrány bizonyítása, ám a sérelemdíj mértékének megállapításához mégis elengedhetetlen, hogy a bíróság tovább vizsgálódjon. (A jogbiztonság jelen esetben minden bizonnyal elvész, hiszen az összecszerűségi kategóriák megalkotását a jogalkotó a bíróságokra hárította, akiknek a tényállások tipizálásával kell nagyságrendileg a kategóriákat kialakítani.)

A bírói gyakorlatban hosszú idő óta fennálló elvként jelenik meg az, hogy a nem vagyoni kártérítés iránti igényt a gyász, a fájdalom önmagában nem alapozza meg. A sérelemdíj Ptk.-ban lefektetett feltételrendszerét elemezve álláspontom szerint megdőlhet ez az 'évszázados' elv. Ugyanis, ha fennáll az okozati összefüggés a munkavállaló egészségkárosodása és a munkáltató magatartása között, a bíróságok kvázi automatikusan fogják a sérelemdíj iránti igény jogszerűségét megállapítani. Felmerül a kérdés, hogy a sérelemdíj feltételrendszere milyen mértékben fogja növelni a sérelemdíj iránti igények számát.

Véleményem szerint minden bizonnyal növekedni fog a sérelemdíj megtérítése iránt keresetet előterjesztők száma, sőt többen akár pénzkereseti lehetőséget is láthatnak e jogintézményben, ám ennek az okát nemcsak a bizonyítás terén bekövetkezett változások adják, hanem az is, hogy valószínűleg a jogintézmény tárgyköre szélesedni fog, ugyanis szinte minden hátrányt lehet egyúttal személyiségi jogsértésnek is definiálni. A bíróságok feladata lesz megoldást találni arra, hogyan tudják kiszűrni a bagatell igényeket, amelynek során ugyanis azt kell megvizsgálniuk, hogy a fennálló jogsértés olyan mértékű-e, hogy arra a jognak már reagálnia kell, ugyanis a kereset elutasítására már nem lesz lehetőségük abban az esetben, ha a jogellenes magatartás megállapítható.

Lehetséges, hogy a bíróságok egyetlen lehetősége az lesz, hogy csekély mértékű sérelemdíjat ítéljenek meg. Ezáltal gazdaságtalanná teszik a pereskedést, s talán hosszú évek alatt a társadalom többi tagjában is rögződik, hogy a bíróságok kizárólag a komoly jogsértések esetén ítélnék meg nagyobb összegű sérelemdíjat. Ezáltal lassan csökkennének a sérelemdíj iránti követelések, s elképzelhető, hogy lényegében jelentős változások nélkül fennmaradna a korábbi nem vagyoni kártérítés gyakorlata.

Annak tükrében, hogy jelen dolgozat megírásakor a sérelemdíj tekintetében kialakult bírói gyakorlatról még nem beszélhetünk, a fenti kérdésfelvetésekkel jelezni kívántam azt, hogy az új jogintézmény megítélésem szerint számos problémával küzd, amelynek megoldása – jogalkotói beavatkozás nélkül – valószínűleg a bíróságok több éves, akár évtizedes munkájának gyümölcse lesz.

FELHASZNÁLT IRODALOM

SZAKKÖNYVEK:

- BERKE Gyula – KISS György: *Kommentár a Munka Törvénykönyvéhez*. Budapest, Complex Kiadó, 2012.
- BÍRÓ György (szerk.): *Új magyar polgári jog tankönyv, I. kötet*. Miskolc, Novotni, 2013. 291.
- BUZA László: A közjog és a magánjog fogalmi elhatárolásának kérdése. In: Martonyi János (szerk.): *Az Erdélyi Múzeum-Egyesületi jog, közgazdaság-és társadalomtudományi szakosztályának értekezései*. Kolozsvár, 1943.
- DUDÁS Ferenc – HAZAFI Zoltán – TATÁR Irén – VILLÁNYINÉ Bárány Anikó: *Munkaiügyi gyűrkönyv*, Budapest, Complex, 2010.
- FÉZER Tamás: *A kártérítési jog magyarázata*. Budapest, Complex, 2010. (FÉZER (2010))
- FÉZER Tamás: *A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban*. Budapest, HVG-Orac, 2011. 234. (FÉZER (2011)).
- GYULAVÁRI Tamás (szerk.): *Munkajog*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2012.
- GYULAVÁRI Tamás – HŐS Nikolett – KÁRTYÁS Gábor – TAKÁCS Gábor: *A Munka Törvénykönyve 2012*. Budapest, Kompkonzult Számítástechnikai és Tanácsadó Kft., 2012. 206.
- KUN Attila – PETROVICS Zoltán: *A közszolgálati jog önálló jogági fejlődésének kérdéséről*. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, 2014.
- LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Dialóg, Budapest, 2012.
- LÁBADY Tamás: *A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1992.
- LÁBADY Tamás: Elégtétel a nem-vagyoni károkért a 20. század első felének magyar magánjogában. In: *Tanulmányok Benedek Ferenc tiszteletére*. Pécs, 1996.
- LOMNICI Zoltán – GAZSÓ Balázs László: *A nem vagyoni kártérítéssel kapcsolatos perek legújabb tendenciái*. Oriold és Társai Kiadó, Budapest, 2011.

- NAGY László: *Anyagi felelősség*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1966.
- NÁDAS György: A kárfelelősség szabályainak változásairól. In: Kun Attila (szerk.): *Az új Munka Törvénykönyve dilemmái című tudományos konferencia utókiadványa*. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum V. Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, 2013.
- OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok Nagykommentárja, I. kötet*. Budapest, Opten Informatikai Kft., 2014.
- RADNAY József: *A magyar munkajog I-III*. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, HVG-Orac, 2012.
- TÁLNÉ Molnár Erika: *A munkáltató kártérítési felelőssége*. Budapest, Complex Kiadó. 2009.
- UJVÁRINÉ Antal Edit: *Felelősségtan*. Novotni Kiadó, Miskolc, 2014.
- VÉKÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest, Complex, 2013. 71. (VÉKÁS (2013)).
- WELLMANN György (szerk.): *Az új Ptk. magyarázata I/VI*. Budapest, HVG-Orac, 2013. 166.

SZAKCIKKEK:

- BOYTHA György: A személyiségi jogok megsértésének vagyoni szankcionálása. *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2003/1.
- GÁTOS György: Lábady Tamás: A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata. *Magyar Jog* 1993/1. sz.
- HAVASI Péter: *A nem vagyoni kár bírósági gyakorlata*. Gazdaság és Jog. 2002. január, 1. szám.
- HORECZKY Károly: A nem vagyoni kártérítés jogintézménye. *Gazdaság és Jog*. 1996/2.
- JAKAB Nóra – PRUGBERGER Tamás: Ellentétek és kapcsolatok a magyar munkajogi és polgári jogi szabályozás között. *Jogtudományi Közlöny* 2014/10.

- KISS György: Munkajog a közjog és a magánjog határán – egy új munkajogi politika kialakításának szükségessége. *Jogtudományi Közlöny* 2008/2.
- KISS Tibor: Nem vagyoni kár vagy sérelemdíj. *Jogtudományi Közlöny*. 2007/4. sz.
- KUN Attila: Gazdasági racionalitás és munkajog. Az előreláthatósági klauzula esettanulmánya az új Munka Törvénykönyve tükrében. *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXI. (2013)
- LANCZER Gabriella: A nem vagyoni kártérítés problémaköre a munkajogi ítélkezési gyakorlatban. *Magyar Jog*. 1995/6. sz.
- MÁDI Sarolta: A munkáltató kártérítési felelősségének feltételei a munkavállaló üzemi balesete és foglalkozási megbetegedése esetén. *Magyar Jog*. 2013/12. sz.
- *Munkaügyi Értesítő*. 2007. április
- *Munkaügyi Értesítő*. 2007. október
- MOLNÁR Ambrus: A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései. *Kúriai Döntések* 2013/7. sz.
- NÁDAS György: Személyiségi jogok sérelme, sérelemdíj a munkaviszonyban. *HR & Munkajog*. 2014/10. sz.
- PETRIK Ferenc: A nem vagyoni kártérítés védelmében. *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2003/1. sz.
- PRIBULA László: A köztudomású tények értékelése a hozzátartozói nem vagyoni kártérítés bírói gyakorlatában. *Jogtudományi Közlöny*. 2012./7-8. sz.
- PRUGBERGER Tamás: A kiszolgáltatottabb fél védelmének kérdése az új magyar Polgári Törvénykönyv Konceptiójának kötelmi jogi részében. *Polgári Jogi Kodifikáció* IV. évfolyam 3. sz.
- PRUGBERGER Tamás: A munkajog és a polgári jog kapcsolata a jogdogmatika tükrében. *Sectio Juridica et Politica*. Miskolc, Tomus XXVII. 2000. sz.
- RÁCZ Zoltán: A Polgári Törvénykönyv tervezetének munkajogot érintő kérdései. *Sectio Juridica et Politica*. Miskolc, Tomus XXVI/2. 2008. sz.
- SÁRKÖZY Tamás: Fordulat a magyar kártérítési jogban. *Magyar Jog*. 2013/9. sz.
- TÖRŐ Károly: A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései. *Magyar Jog* 1992/8. sz.

- TÖRÖK Gábor: A nem vagyoni kártérítés bírói gyakorlatának néhány kérdése. *Jogtudományi Közlöny* 1984./ 10. sz.
- VÉKÁS Lajos: Sérelemdíj-fájdalomdíj: Gondolatok az új Ptk. reformjavaslatáról a német jog újabb fejleményei tükrében. *Magyar Jog*. 2005./4. sz. (VÉKÁS (2005))
- ZACCARIA Márton Leó: A vétkes kötelezettségszegés ára – a fegyelmi felelősség szerepe a gazdasági munkajogban régen és most. *Magyar Jog* 2013./1. sz.
- ZACCARIA Márton Leó: Egy „keresztülfekvő” jogág jellemzői – értekezés a magyar munkajog dogmatikai sajátosságairól. *Glossa Iuridica* II. évfolyam 1. sz.
- ZLINSZKY János: Indokolt javaslat a Ptk. felelősségi fejezetéhez. *Magyar Jog*. 2001./8. sz.
- ZOLTÁN Ödön: A nem vagyoni kár megtérítéséről. *Magyar Jog* 1991./8. sz.

BÍRÓI GYAKORLAT:

- A Legfelsőbb Bíróság III. sz. Polgári Elvi Döntése (a továbbiakban: III. PED), BH 1953.3.118.
- A Legfelsőbb Bíróság 16. számú irányelve
- A Legfelsőbb Bíróság 21. számú irányelve
- Az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI.1.) határozata
- A Legfelsőbb Bíróság Munkaügyi Kollégiumának 30. számú állásfoglalása
- LB. Mfv. II. 10.699/1988.sz.
- LB. Mfv. I. 10.304/1993.
- BH 1993.127.
- LB. Mfv. 10.051/1997/4.
- LB. Mfv. I. 10.711/1997/4. sz.
- LB. Mfv. I. 10.752/1997/6. sz.
- LB. Mfv. 10.799/1997/6. sz.
- LB. Mfv.I. 10.741/1998.
- LB. Mfv. I. 10.708/1998.
- LB. Mfv. I. 11.008/1998.

- BH 1998.99.
- BH.1998/506.
- EH 2002.789.
- Baranya Megyei Bíróság 2. Pf. 20 205/2002/3.
- EH 2003.974.
- BDT 865/2003.
- LB. Mfv. I. 10.394/2004.
- LB. Mfv. I. 10.774/2004.
- BH 2006.96.
- LB. Mfv. I. 10.018/2006.
- LB. Mfv. I. 10.424/2006.
- LB. Mfv. I. 10.718/2006.
- LB. Mfv. I. 10.154/2007/3. sz.
- LB. I. 10.655/2007.
- LB. Mfv. I. 10.840/2007.
- LB. Mfv. I. 10.772/2007.
- LB. Mfv. I. 11.085/2009/4.
- LB. Mfv. I. 10.889/2009.
- Szegedi Ítéltábla Pf. III. 20.597/2009/5.
- LB. Mfv. I. 10.333/2010.
- LB. Mfv. I. 10.330/2010.
- LB. Mfv. I. 10.520/2010.
- Kúria Mfv. I. 10.719/2012.
- Veszprémi Törvényszék 3. Mf. 20.571/2012/4.
- Fővárosi Ítéltábla 9. Pf. 22.110/2012./7.

JOGSZABÁLYOK:

- Az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907. évi XIX. törvénycikk
 - 1914. évi XIV. törvénycikk sajtóról
 - 1914. évi XLI. törvénycikk a becsület védelméről
 - 1921. évi LIV. törvénycikk a szerzői jogról
 - 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről
 - A betegségi és baleseti kötelező biztosításról szóló 1927. évi XXI. törvénycikk
 - 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat
 - A Munka Törvénykönyvéről szóló 1951. évi 7. törvényerejű rendelet
 - A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
 - 1959. évi IV. törvény a Polgári törvénykönyvről
 - 1967. évi II. törvény a Munka Törvénykönyvéről
 - A Munka Törvénykönyvéről szóló 1967. évi II. törvény végrehajtásáról rendelkező 48/1979. (XII.I.) MT rendelet
 - A dolgozó életének, testi épségének vagy egészségének sérelmével kapcsolatos károk megtérítéséről szóló 26/1980. (XII. 20.) MüM rendelet
 - A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény
 - 1992. évi XXIII. törvény a köztisztviselők jogállásáról (Ktv.)
 - 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról (Kjt.)
 - 2012. évi I. törvény a Munka törvénykönyvéről
 - 2013. évi törvény a Polgári törvénykönyvről
-

A dolgozat lezárva: 2014. november 2-án.